

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΤΥΠΟΝ

Αἱ πολιτικαὶ ἀντιδράσεις, τὰς ὁποίας προσεκάλεσεν ἡ ἑλληνικὴ Ἐπαναστάσις εἰς τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, ἦτοι τόσον ὁ φιλελληνισμὸς ὅσον καὶ αἱ ἀντίθετοι πρὸς αὐτὸν ἰδέαι, ἐτροφοδητήθησαν παρὰ τῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, αἱ ὁποῖαι εἶδον τὸ φῶς εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς. Εἰς τὸν τομέα τοῦτον σημαντικὴ ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τοῦ γαλλικοῦ τύπου. Ἡ περίοδος ἄλλως τε τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως συμπίπτουσα μὲ τὴν γαλλικὴν Restauration ἀποτελεῖ τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς νεανικῆς ὁρμῆς τοῦ γαλλικοῦ τύπου, χαρακτηριζομένην ὑπὸ τῆς ζωηρᾶς προβολῆς τῶν διαφόρων πολιτικῶν ἰδεῶν καὶ τῶν σφοδρῶν ιδεολογικῶν ἀγῶνων. Αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς διακρίνονται εἰς μοναρχικὰς καὶ φιλελευθέραι. Αἱ πρῶται ἐμπνέονται γενικῶς ὑπὸ συντηρητικῶν ἀρχῶν καὶ ἀποτελοῦν προμάχους τῆς κρατούσης καταστάσεως, ἐνῶ αἱ δεύτεραι ἐκφράζουσιν—καθ' ὃ μέτρον ἐπιτρέπουν οἱ διαμορφωθέντες νέοι πολιτικοὶ ὄροι—τὰς ἰδέας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐνίοτε τὸ πνεῦμα τῆς ναπολεοντείου ἐποχῆς. Αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες ἐκδιδόμεναι εἰς Παρισίους ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1824 — περίοδον ἐκ τῆς ὁποίας κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντλεῖ ἡ παροῦσα ἔρευνα¹—εἶναι αἱ κάτωθι :

Φιλελευθέραι ἐφημερίδες :

«Le Constitutionnel». Εἶναι τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς φιλελευθέραι ἀντιπολιτεύσεως. Αἱ ἰδέαι τοῦ ἀποτελοῦν κράμα φιλελευθέρων ἰδεῶν καὶ ἰσχυρῶν συμπαθειῶν πρὸς τὸν βοναπαρτισμὸν. Εἰς τὰς στήλας του προβάλλονται αἱ ἀναμνήσεις τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως, ὡς καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ περιπέτειαι τῆς αὐτοκρατορίας. Γενικῶς συγκεντρώνει ὅλας τὰς τάσεις τῶν δυσηρεστημένων ἐκ τῆς νέας καταστάσεως εἰς Γαλλίαν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἀριστερᾶς καὶ διεξάγει ἀγῶνα κατὰ τῶν

1. Ἡ παροῦσα μελέτη ἀποτελεῖ διασκευὴν καὶ ἀνάπτυξιν κεφαλαίου μακρᾶς ἀνεκδότου εἰσέτι διατριβῆς μας ὑπὸ τὸν τίτλον «La guerre de l'indépendance grecque vue par la presse française».

μοναρχικῶν κυβερνήσεων τῆς Restauration, ἐμμέσως δὲ καὶ κατὰ τοῦ θρόνου. Κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἐξ αὐτῆς ἀντλεῖ τοὺς συνδρομητάς του, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουν οἱ ἐπιχειρηματίαι, οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιοτέχναι. Εἶναι ἡ σπουδαιότερα εἰς πολιτικὴν ἐπιρροὴν καὶ ἀριθμὸν ἀναγνωστῶν φιλελευθέρων ἑφημερίδων τῆς ἐποχῆς.

«*Le Courrier français*». Ἐκδοθεὶς ἀρχικῶς ὡς ὄργανον τῶν μετριοπαθῶν συνταγματικῶν, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα doctrinaires, διεμορφώθη μετὰ ταῦτα εἰς ἑφημερίδα ἄκρων φιλελευθέρων τάσεων. Ὁ «*Courrier français*» ἀποτελεῖ τὸ βῆμα τῶν φιλελευθέρων δημοσιολόγων καὶ δημοσιογράφων, οἵτινες ζητοῦν νὰ ἐκφρασθοῦν μακρὰν τοῦ συμβατικοῦ φιλελευθερισμοῦ, καὶ διακρίνεται διὰ τὴν τόλμην τῆς πολιτικῆς του καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ τόνου του, οὐχ ἥττον ὅμως καὶ διὰ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ χρηστότητα τῶν προθέσεων του. Ἡ τοιαύτη παρρησία ἐστοίχισεν εἰς τοῦτον μακρὰς καταδιώξεις, εἰς ἀντιστάθισμα ὅμως ἡ ἐπιρροή του ἐπὶ τῶν φιλελευθέρων ἔβαινε διαρκῶς ἀύξανομένη.

«*Le Journal du Commerce*». Ἐφημερίς οὐσιωδῶς πολιτικοῦ καὶ οικονομικοῦ χαρακτῆρος, ἐκ τῆς ὁποίας ὅμως δὲν ἐλλείπει καὶ ἡ ἄλλη συνήθης ὕλη ἐπικαιρότητος. Εἶναι μετριοπαθῶν φιλελευθέρων τάσεων.

«*Le Pilote*». Ἐσπερινὴ φιλελευθέρων ἑφημερίς, περιορισμένης γενικῶς ἀκτινοβολίας, ἐξαγορασθεῖσα κατὰ τὸ 1823 ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως.

Μοναρχικαὶ ἑφημερίδες:

«*Le Moniteur Universel*». Εἶναι τὸ ἐπίσημον ὄργανον ὅλων τῶν κατὰ καιροὺς γαλλικῶν κυβερνήσεων. Διαιρεῖται εἰς τὸ «*partie officielle*», ὅπου καταχωρίζονται οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα, καὶ εἰς τὸ «*partie non officielle*», ὅπου ἔχει τὸν χαρακτῆρα τῶν συνήθων ἑφημερίδων. Ὁ «*Moniteur Universel*» διακρίνεται διὰ τὸ κύρος τῶν φιλολογικῶν συνεργατῶν του. Τὸν ἀντίον τὰ πολιτικὰ του ἄρθρα εἶναι πολυλάκεις σκοτεινὰ εἰς τὰ νοήματα καὶ τὴν διατύπωσιν.

«*Le Journal des Débats*». Ἰδρυθεῖσα τῷ 1799 ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Bertin ἀποβαίνει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Restauration ἑφημερίς μεγίστου κύρους καὶ ἀσχεῖ σοβαρὰν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Γαλλίας. Ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τὴν μοναρχικὴν ἀστικὴν τάξιν. Ἐφημερίς ἀρχικῶς τῶν ἀδιαλλάκτων μοναρχικῶν, τῶν ἀποκαλουμένων ultras, στρέφεται ἀργότερον κατὰ τῆς δεξιᾶς κυβερνήσεως Villèle μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐξ αὐτῆς τοῦ Chateaubriand (Ἰούνιος 1824), μετὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἑφημερίς στενωῶς συνδέεται, καὶ ἔκτοτε καθίσταται ὁ κυριώτερος φορεὺς τῆς μοναρχικῆς ἀντιπολιτεύσεως.

«*La Quotidienne*». Ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Michaud. Διακρίνεται διὰ τὰς ἀδιαλλάκτους μοναρχικὰς ἰδέας καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ τόνου τῆς ἀρθρογραφίας τῆς. Ἐκφράζει γενικῶς τὰς ἰδέας τῶν μοναρχικῶν τῆς «*émigration*» καὶ ἐμπνέεται ὑπὸ τοῦ κλήρου. Μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Chateaubriand ἐκ τῆς κυβερνήσεως μεθίσταται καὶ αὕτη εἰς τὴν μοναρχικὴν ἀντιπολίτευσιν.

«*La Gazette de France*». Εἶναι ἡ ἀρχαιότερα ἐφημερίς τῆς Γαλλίας. Ἐν τούτοις αἱ παλαιαὶ λαμπραὶ ἡμέραι τῆς ἔχουν παρέλθει πρὸ πολλοῦ καὶ κατὰ τὴν Restoration δὲν ἀποτελεῖ ἡ μίαν ἐφημερίδα μετρίας σημασίας καὶ μὲ περιωρισμένον ἀναγνωστικὸν κοινόν. Ὅργανον τῶν ἀδιαλλάκτων μοναρχικῶν ἰδεῶν ἐκφράζει ὡς ἡ Quotidienne — καὶ πλέον μάλιστα ταύτης — τὰ συμφέροντα καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς προεπαναστατικῆς ἀριστοκρατίας.

«*Le Drapeau Blanc*». Ἐκ τῶν πλέον ἀδιαλλάκτων μοναρχικῶν ἐφημερίδων. Ἡ σύνταξις τῆς καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς γραμμὴ ἔναντι τῆς κυβερνήσεως ὑπέστη ἐπανειλημμένως μεταβολάς, πάντοτε ὅμως ἡ ἐφημερίς παρέμεινε συντηρητικὴ καὶ ὑφίσταται κατὰ καιροὺς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κύκλων.

«*Le Journal de Paris*». Εἶναι ἡ ἀρχαιότερα ἡμερησίᾳ γαλλικὴ ἐφημερίς. Κατὰ τὴν Restoration ἐκφράζει γενικῶς μετριοπαθεῖς μοναρχικὰς τάσεις, ἐπὶ βραχὺ δέ τι διάστημα κατὰ τὸ 1822 ἐμφανίζεται προσκειμένη εἰς τὰς συνταγματικὰς φιλελευθέρους ἰδέας.

«*L'Étoile*», «*Le Journal des villes et des campagnes*», «*L'Aristarque français*». Μοναρχικαὶ ἐφημερίδες ἡσσονος σπουδαιότητος¹.

Πᾶσαι αἱ μνημονευθεῖσαι ἐφημερίδες ἔχουν ἤδη ἀποκτήσει τὸν χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον ἔχει ἤδη εἰς τὰς ἡμέρας μας μία πολιτικὴ ἐφημερίς. Τὸ περιεχόμενον τῶν συνίσταται ἐξ εἰδήσεων, ἐκ πολιτικῶν σχολίων, ἐκ κριτικῆς πολιτικῶν καὶ φιλολογικῶν ἔργων, ὡς καὶ ἐκ φιλολογικῶν καὶ θεατρικῶν ἀγγελιῶν. Ἐκδίδονται καθημερινῶς εἰς λίαν μικρὸν σχῆμα, συνήθως 22 × 30 ἐκ., κατὰ κανόνα τετρασέλιδοι, ἐνίοτε μετὰ προσθήκης παραρτημάτων, οὐδέποτε δὲ πωλοῦνται ὡς μεμονωμένα

1. Κατὰ τὰς παραπομπὰς εἰς τὰς ἐφημερίδας χρησιμοποιοῦμεν τὰς κάτωθι βραχυγραφίας: Con. = Constitutionnel, C. F. = Courrier Français, D. B. = Drapeau Blanc, Et. = Étoile, G. F. = Gazette de France, J. P. = Journal de Paris, J. C. = Journal du Commerce, J. D. = Journal des Débats, J. V. C. = Journal des villes et des campagnes, Mon. = Moniteur universel, Obs. autr. = Observateur autrichien, Pil. = Pilote, Quot. = Quotidienne, Sp. or. = Spectateur oriental. Μετὰ τὸν τίτλον καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐφημερίδος σημειοῦμεν τὴν ἐνδειξιν ὑπὸ τὴν ὁποίαν καταχωρίζεται ἡ εἰδησις καὶ εἶτα τὴν σελίδα μετὰ τῆς στήλης (α=1η στήλη, β=2α στήλη, γ=3η στήλη).

φύλλα, ἀλλὰ διατίθενται ἀποκλειστικῶς εἰς συνδρομητάς. Σχετικῶς πρὸς τὰς εἰδήσεις ὀφείλει νὰ σημειωθῇ ὅτι αὐταὶ οὐδέποτε φέρουν ἐπιχειρηματικὰς δηλωτικὰς τοῦ περιεχομένου των, ἀλλὰ ταξινομοῦνται μὲ μόνον κριτήριον τὸν τόπον καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς προελεύσεώς των, τὰ ὅποια σημειοῦνται διὰ μικρῶν πλαγίων γραμμάτων ὡς προμετωπίς. Οὕτω πᾶσαι αἱ εἰδήσεις αἱ διαβιβαζόμεναι εἰς Γαλλίαν ἐξ ἑνὸς γειτονικοῦ κέντρου, π.χ. ἐκ μιᾶς γερμανικῆς πόλεως, καταχωρίζονται εἰς ἰδίαν στήλην ἀναμειξ ἄσχετως τῶν θεμάτων εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρονται, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἐρευνητῆς τῶν εἰδήσεων περὶ ἑνὸς θέματος — ὡς περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως — ὀφείλει νὰ διεξέλθῃ ἐπιμελῶς πάσας τὰς στήλας τῆς ἡμεριδος.

I. Αἱ Πηγαι τῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος

α) Κέντρα μεταδόσεως καὶ ἀναμεταδόσεως τῶν εἰδήσεων.

Ἡ πρώτη ἀφετηρία τῶν εἰδήσεων εἶναι βεβαίως ὁ τόπος, ὅπου διαδραματίζονται τὰ γεγονότα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων, αἵτινες συνδέονται πρὸς αὐτήν. Ἐν τούτοις σπανιότατα αἱ εἰδήσεις περὶ αὐτῶν μεταδίδονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον. Συνηθέστατα ἀκολουθοῦν πορεῖαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον περίπλοκον, διερχόμεναι δι' ἑνὸς ἢ περισσοτέρων σταθμῶν ἀναμεταδόσεως μέχρι τῆς ἀφίξεώς των εἰς Παρισίους.

Κατὰ πρῶτον αἱ εἰδήσεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰ στρατιωτικὰ γεγονότα τοῦ πολέμου δὲν μεταβιβάζονται ἐκ τοῦ τύπου τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ συγκεντροῦνται εἰς ὀρισμένα κέντρα, τὰ ὅποια εὐνοοῦνται διὰ τὴν συλλογὴν τῶν πληροφοριῶν, εἴτε λόγῳ τῆς θέσεώς των πλησίον τῶν διαδραματιζομένων γεγονότων, εἴτε διότι ἀποτελοῦν κόμβους χερσαίων ἢ θαλασσίων συγκοινωνιῶν.

Τοιαῦτα κέντρα πρώτης συγκεντρώσεως τῶν πληροφοριῶν εἶναι τὰ κάτωθι:

Διὰ τὰ γεγονότα τῆς *Μολδοβλαχίας*: Τὸ Βουκουρέστι, τὸ Ἰάσι, ἢ *Krajowa*, ἢ Βουδαπέστη, ἢ *Kronstadt*, ἢ *Hermannstadt* καὶ τὸ *Lemberg*· κατὰ δεύτερον λόγον ἢ *Suczana* (εἰς *Boucovine*) καὶ τὸ *Brassowo* (εἰς *Τρανσυλβανίαν*). Ἄλλαι περιοχαὶ μνημονευόμεναι ἄνευ ἀκριβεστεροῦ προσδιορισμοῦ: ἢ *Boucovine*, «σύνορα τῆς *Μολδαβίας*», «σύνορα τῆς *Βλαχίας*» καὶ «ἄχθαι τοῦ *Δουνάβεως*».

Διὰ τὰ γεγονότα τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ περιοχάς:

Διὰ τὴν *Πελοπόννησον*: ἡ Κόρινθος, τὸ Ναύπλιον, αἱ Πάτραι, ἡ Τριπολιτσά καὶ ἡ Καλαμάτα.

Διὰ τὴν *Κεντρικὴν Ἑλλάδα*: τὸ Μεσολόγγι καὶ αἱ Ἀθήναι.

Διὰ τὴν *Ἠπειρον*: τὰ Ἰωάννινα.

Διὰ τὴν *Μακεδονίαν*: ἡ Θεσσαλονίκη.

Διὰ τὰ *ναυτικά γεγονότα*: αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἡ Κρήτη, ἡ Κύπρος καὶ αἱ Ἴονιοι νῆσοι.

Διὰ τὰ γεγονότα τῆς *Βαλκανικῆς*: τὸ Βελιγράδιον, τὸ Vidin, τὸ Semlin, τὰ «σύνορα τῆς Σερβίας», τὰ «σύνορα τῆς Τουρκίας» καὶ τὰ «σύνορα τῆς Μακεδονίας».

Διὰ τὰς εἰδήσεις ἐκ *Βορείου Ἀφρικῆς*: ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ σπανιώτερον τὸ Κάιρον (περὶ τῆς Αἰγύπτου), ἡ Τύνις καὶ ἐνίοτε τὸ Ἀλγέριον.

Τέλος διὰ τὰς πληροφορίας περὶ τῶν *διπλωματικῶν ἐξελίξεων* αἱ πρωτεύουσαι τῶν Δυνάμεων, ἤτοι ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Βιέννη, ἡ Πετρούπολις, τὸ Λονδίνον καὶ τὸ Βερολῖνον. ὡς καὶ τινες ἄλλαι εὐρωπαϊκαὶ πόλεις — Laybach, Verona, Czernowitz — καθ' ὃν χρόνον πραγματοποιοῦνται εἰς ταύτας διπλωματικαὶ συναντήσεις.

Πέραν τῶν τοπικῶν κέντρων τούτων καὶ εἰς ἀμέσως ἀνωτέραν κλίμακα εἶναι τὰ κέντρα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συγκεντρώνουν καὶ μεταδίδουν ἐξ εὐρύτερων περιοχῶν πληροφορίας, αἵτινες διαβιβάζονται εἰς ταῦτα εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ θεάτρου τῶν γεγονότων εἴτε ἀναμεταδίδονται ἐκ τῶν τόπων τῆς πρώτης συγκεντρώσεώς των. Τοιαῦτα εἶναι, προκειμένου περὶ τῶν γεγονότων τῆς Μολδοβλαχίας, ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ Βιέννη, περὶ δὲ τῶν γεγονότων τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Σμύρνη καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους — πρωτίστως ἡ Κέρκυρα, εἶτα ἡ Ζάκυνθος, ἀκολούθως ἡ Λευκάς καὶ αἱ λοιπαὶ μικραὶ νῆσοι. Τοῦτο εὐκόλως ἐξηγεῖται, καθ' ὅσον ἡ μὲν Κωνσταντινούπολις ἀποτελεῖ τὸ διοικητικὸν κέντρον τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὅπου διαβιβάζονται πᾶσαι αἱ πληροφορίαι αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἡ Σμύρνη δύνανται νὰ δέχεται κατὰ θάλασσαν ἐκ πολλῶν διευθύνσεων εἰδήσεις, αἱ δὲ Ἰόνιοι νῆσοι εὐνοοῦνται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εὐρίσκονται πλησίον τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου μακρὰν ὅμως τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας καὶ εἰς γεωγραφικὴν προσέγγισιν καὶ πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι συχνάκις τὰ τοπικὰ κέντρα, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος, δὲν ἀρκοῦνται νὰ μεταδίδουν μόνον πληροφορίας τῆς περιοχῆς των, ἀλλὰ ἀναμεταδίδουν τοιαύτας καὶ ἐξ ἄλλων καὶ δὴ μεμακρυσμένων περιοχῶν, καθιστάμενα οὕτω κέντρα ἀναμεταδόσεως. Οὕτω δὲν εἶναι ἀσύνηθες νὰ δημοσιεύωνται εἰδήσεις τῆς Μολδοβλαχίας μετὰ πηγῆν τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰδήσεις περὶ τῆς Πελοποννήσου ἢ τῶν ναυτι-

κῶν γεγονότων τοῦ Αἰγαίου μὲ πηγὴν τὴν βόρειον Ἑλλάδα ἢ χώρας τῆς Βαλκανικῆς. Πάντως αἱ διὰ τοιούτων ἐμμέσων ὁδῶν διαβιβαζόμεναι εἰδήσεις εἶναι περιορισμένης σημασίας, καθ' ὅσον κατὰ κανόνα ἀποτελοῦν καθυστερημένας ἐπαναλήψεις γεγονότων γνωστῶν ἤδη ἐξ ἀσφαλτεστέρων πηγῶν, ἐνίοτε μάλιστα στεροῦνται μεγάλης ἀξιοπιστίας.

Ἄλλην σειρὰν κέντρων, ἅτινα παίζουσι ρόλον νέων σταθμῶν συλλογῆς πληροφοριῶν καὶ ἐκεῖθεν περαιτέρω ἀναμεταδόσεώς τιν, ἀποτελοῦν πολλαὶ εὐρωπαϊκαὶ πόλεις.

Εἰς ταύτας ἀνήκουν κατ' ἀρχὴν οἱ μεγάλοι λιμένες τῆς Μεσογείου, ἢ Τεργέστη, ἢ Βενετία, τὸ Λιβόρνον, ἢ Γένουα, ἢ Νεάπολις, ἢ Ἀγκῶν καὶ ἢ Μασσαλία — μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὸ Λονδῖνον. Ἐδῶ διχθιβάζονται διὰ θαλασσίας ὁδοῦ εἰδήσεις προερχόμεναι ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Σμύρνης, τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ὡς καὶ ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἀναφερόμεναι κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὰ ναυτικὰ γεγονότα, ὕστερον δὲ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πάσης φύσεως γεγονότα τῆς ἐπαναστάσεως.

Τὴν αὐτὴν λειτουργίαν ἀσκοῦν καὶ πλῆθος πόλεων τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, λαμβάνουσαι βεβαίως αὐταὶ τὰς εἰδήσεις διὰ τῶν μεγάλων κατὰ ξηρὰν ὁδῶν. Μεταξὺ τούτων τὴν ἀπολύτως προέχουσαν θέσιν κατέχει ἢ Βιέννη, ἣτις δέχεται τὰς εἰδήσεις τῆς Ἀνατολῆς διὰ μέσου Κωνσταντινουπόλεως καὶ διοχετεύει ἀκολούθως ταύτας εἰς ὅλην τὴν βορείαν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην. Ἀνάλογος ἀλλ' εἰς πολὺ μικροτέραν κλίμακα εἶναι καὶ ὁ ρόλος τῆς Ὁδησσοῦ, ἣτις ἔχει ὡσαύτως ὡς κυρίαν πηγὴν τῆς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τροφοδοτεῖ ἐν συνεχείᾳ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ κέντρα. Ἄλλαι εὐρωπαϊκαὶ πόλεις, ἐξ ὧν μεταδίδονται εἰδήσεις, εἶναι διὰ τὰ γερμανικὰ κράτη ἢ Φραγκφούρτη, ἢ Augsburg, ἢ Νυρεμβέργη, ἢ Στουτγάρδη, ἢ Λειψία, ἢ Aix-la-Chapelle, τὸ Ἀμβούργον, ἢ Δρέσδη καὶ τὸ Βερολῖνον, διὰ τὴν Ρωσσίαν ἢ Πετρούπολις, διὰ τὰς Κάτω Χώρας κατ' ἀρχὰς αἱ Βρυξέλλαι καὶ εἴτα ἢ Λιέγη καὶ ἢ Ἀμβέρσα, διὰ τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν ἢ Φλωρεντία, τέλος δὲ εἰς τὴν Σκανδιναυικὴν Χερσόνησον ἢ Στοκχόλμη. Ἐκτὸς πόλεων μνημονεύονται καὶ ἄλλοι ἐπίσης γεωγραφικοὶ ὄροι, ὡς «ἄχθαι» ποταμῶν καὶ «σύνορα» χωρῶν. Οὕτως ἀπαντῶμεν: «ἄχθαι τοῦ Δουνάβεως», «ἄχθαι τοῦ Ἐλβα», «ἄχθαι τοῦ Βιστούλα», «ἄχθαι τοῦ Μαιν», «ἄχθαι τοῦ Dwina» καὶ «σύνορα τῆς Ἰταλίας» ἢ «σύνορα τῆς Σερβίας».

Εἶναι προφανές ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἀνωτέρω κέντρων λαμβάνουσι τὰς εἰδήσεις τῶν λίαν ἐμμέσως ἐκ δευτέρας, τρίτης ἢ τετάρτης χειρὸς, ἀποτελοῦντα ἀπλῶς κρίκους τῆς ἀλύσεως, ἣτις ἐνώνει τὰ κέντρα τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τοὺς Παρισίους. Ἐνίοτε ἡ τοιαύτη κατὰ σταθμοὺς διχθιβάσις τῶν εἰδήσεων εἶναι ἐξαιρετικῶς πολύπλοκος. Οὕτως αἱ πληρο-

φορία, αἱ ὁποῖαι μεταδίδονται εἰς Παρισίους ἐκ Βρυξελλῶν, ἔχουν φθάσει ἐκεῖ ἐξ Amsterdam, ἔνθα ἐξ ἄλλου ἔχουν ληφθῆ εἴτε διὰ χειρσαίων ὁδῶν ἐξ Ὀδησσοῦ διὰ μέσου Βιέννης εἴτε διὰ θαλάσσης ἐξ ἰταλικῶν πόλεων, ὡς τῆς Τεργέστης, τῆς Βενετίας ἢ τοῦ Λιβόρνου. Ἀπλουστέρα ἐν τούτοις καὶ συνηθεστέρα εἶναι ἡ ὁδὸς ἥτις ἄγει εἰς Παρισίους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῆς Βιέννης ἢ τῆς Ὀδησσοῦ μετ' ἐνδιαμέσους σταθμούς τὴν Augsburg καὶ τὴν Φραγκφούρτην. Ἄς σημειωθῆ πάντως ὅτι οὐδὲν εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν μετάδοσιν τῶν εἰδήσεων ἡ διαδοχὴ τῶν σταθμῶν, καθ' ὅσον αὐταὶ δύνανται νὰ διαβιβάζωνται κατὰ τὰς παρουσιαζομένας εὐκαιρίας ἀπ' εὐθείας εἰς Παρισίους ἀπὸ οἰονδήποτε ἐνδιάμεσον σταθμὸν ἢ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην πηγὴν των, τὰ κέντρα τῆς Ἀνατολῆς.

β) Τὰ μέσα καὶ οἱ τρόποι μεταδόσεως τῶν εἰδήσεων

Τὰ μέσα, δι' ὧν ὁ γαλλικὸς τύπος πορίζεται τὰς εἰδήσεις του, ἀνάγονται εἰς δύο: εἰς τὰς ἀνταποκρίσεις του καὶ εἰς τὰ εἰδησεογραφικὰ ἄρθρα τοῦ ξένου τύπου. Καὶ τὰ μέσα ὅμως ὀφείλουν νὰ νοηθοῦν ἐν συναρτήσει πρὸς τὰ κέντρα μεταδόσεως, καθ' ὅσον ὑπάρχουν ἀνταποκρίσεις καὶ ἄρθρα προερχόμενα ἐξ Ἀνατολῆς, ὡς καὶ ἀνταποκρίσεις καὶ ἄρθρα προερχόμενα ἐκ διαφόρων πόλεων τῆς Εὐρώπης.

Αἱ ἀνταποκρίσεις ἐξ Ἑλλάδος συνίστανται εἰς ἐπιστολάς, αἵτινες καταχωρίζονται εἰς τὰς γαλλικὰς ἐφημερίδας ὑπὸ τὴν ἔνδειξιν «correspondance particulière» ἢ «extrait d'une lettre particulière». Δὲν φαίνεται νὰ πρόκειται περὶ ἀνταποκρίσεων εἰδικῶν ἀπεσταλμένων — τὸ συνηθιζόμενον σήμερον τοῦτο σύστημα δὲν ἦτο ἐν χρήσει κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν — ἀλλὰ περὶ ἐπιστολῶν ἀτόμων ἐγκατεστημένων ἤδη εἰς τὴν χώραν, Ἑλλήνων ἢ ξένων, καὶ ἐπιφορτισμένων ἐνδεχομένως νὰ ἐνημερώσουν τὴν ἐφημερίδα ἐπὶ τῶν διαδραματιζομένων γεγονότων. Περὶ τῶν προσώπων τούτων, τῆς ἐθνικότητός των καὶ τῆς ιδιότητός των δὲν ἔχομεν ἄλλας πληροφορίας ἢ ἐκείνας τὰς ὁποίας αὐταὶ αἱ ἐφημερίδες μᾶς παρέχουν. Αἱ πληροφορίες αὐταὶ εἶναι πολὺ ὀλίγαι, εἶναι ὅμως ἐνδεικτικαὶ καὶ κρίνομεν σκόπιμον νὰ τὰς παραθέσωμεν.

Ἡ «Quotidienne» εἰς τὸ φύλλον τῆς τῆς 3 Ἰουλίου 1821¹ ἀναφέρει ἐπιστολὴν ὀφειλομένην εἰς «un de nos correspondants à Smyrne» καὶ προσδιορίζει ὅτι οὗτος εἶναι εἰς νέος Γάλλος ἔμπορος. Εἰς τὸ φύλλον τῆς τῆς 11 Αὐγούστου 1821² ὁμιλεῖ ἐκ νέου περὶ τούτου ἐξ ἀφορμῆς δι-

1. σ. 3 α-β.

2. σ. 3 α-β.

μοσιεύσεως ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ ἡμερολογίου του περὶ τῶν τουρκικῶν ὤμοτήτων ἐν Σμύρῃ καὶ παρέχει τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματός του: E.C.

Σειρὰ ἀνταποκρίσεων προερχομένων ἐκ διαφόρων τόπων τῆς Ἑλλάδος ἢ καὶ γειτονικῶν πρὸς αὐτὴν σταθμῶν δημοσιεύονται εἰς τὸν «Constitutionnel» κατὰ τὸ 1821 καὶ 1822 ὑπὸ τὴν ἐνδειξιν «A.M.B. à Paris», ὅπερ προφανῶς ὀφείλει νὰ ἀναλυθῇ «à Monsieur B.», τοῦ γράμματος B ὄντος ἀρχικοῦ ὀνόματος συντάκτου ἢ ἄλλου προσώπου συνδεομένου πρὸς τὴν ἐφημερίδα, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀπευθύνονται αἱ ἐπιστολαί. Οἱ ἐπιστολογράφοι ὀφείλουν νὰ εἶναι πολλοί, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ φέρουν ἐνδείξεις διαφόρων ἀπομεμακρυσμένων μεταξύ των τόπων εἰς ἡμερομηνίας ὀλίγον ἀπεχούσας πρὸς ἀλλήλας. Οἱ τόποι οὗτοι εἶναι ἡ Κέρκυρα, ἡ Ζάκυνθος, ἡ Κρήτη, τὸ Μεσολόγγι, τὸ Ἄργος, ἡ Hermannstadt, αἱ «ὄχθαι τοῦ Δουνάβεως» καὶ συγχρότα τὰ τὸ Λιβόρνον.

Εἰς τὸν «Journal des Débats» εἰς τὰ φύλλα τῆς 20 καὶ 23 Νοεμβρίου 1823 καταχωρίζονται ὑπὸ ἐνδειξιν Zante «extraits de la lettre d'un Grec», τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὰς ἐσωτερικὰς διενέξεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅπου γίνεται σφοδρὰ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Θεοδώρου Νέγρη.

Ἡ «Drapeau Blanc», ἐφημερίς εἰς τὴν ὁποίαν τὰ γεγονότα τῆς Ἑλλάδος παρακολουθοῦνται μετ' ἰδιαιτέρας προσοχῆς σημειοῖ εἰς τὸ φύλλον τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1821, ὅτι προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ ἐνὸς λίαν διακεκριμένου προσώπου διαμένοντος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἶναι οὕτως εἰς θέσιν νὰ παρέχῃ εἰς τὸ κοινὸν μὲ ἀκριβείαν καὶ ἀμεροληψίαν τὰ πλεόν σπουδαῖα νέα τῆς Ἑλλάδος¹.

Μνεῖα ἰδιαιτέρων ἀνταποκριτῶν γίνεται καὶ εἰς τὸν «Oriflamme» τῆς 23 Ἰουνίου 1823². Ἐκεῖ δημοσιεύονται δύο ἐπιστολαὶ δύο διαφόρων προσώπων. Τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ὡς εἰς «correspondant itinérant» — καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ στοιχεῖον νέον. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν του χρονολογούμενην ἐκ Ζακύνθου ἀπὸ 9ης Μαΐου ὑπενθυμίζει παλαιότεραν ἐπιστολὴν του ἐκ Μιλάνου καὶ ὑπόσχεται νέαν μετὰ 15ῆμερον ἐκ Κερκύρας. (Ἐν τούτοις εἰς τὴν ἐφημερίδα δὲν ἐγένετο μνεῖα τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν.) Εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν χρονολογούμενην ἐκ Σμύρνης ἀπὸ 4ης Μαΐου ὁ συντάκτης τῆς ὑπενθυμίζει ὑπόσχεσίν του νὰ παρέχῃ τακτικῶς «l'antidote de notre Spectateur oriental» καὶ ἐκφράζει γενικῶς αἰσθήματα ἀντιτουρκικά. Ἐκ τῶν γραφομένων του συνάγεται σαφῶς ὅτι εἶναι Γάλλος.

Τέλος εἰς τὸν «Courrier français» εἰς ἐπιστολὴν ἐκ Κωνσταντι-

1. «Affaires de la Grèce», σ. 3 α.

2. σ. 4 α.

νουπόλεως ὁ ἀνταποκριτὴς ἀναφέρει ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκπληροῖ τὴν ὑποχρέωσίν του καὶ νὰ μεταδίδῃ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν χώραν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Βοσπόρου.

Πλὴν τῶν ἀνταποκριτῶν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες διαθέτουν ἀνταποκριτὰς καὶ εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς πόλεις, οἵτινες μεταδίδουν ἐκεῖθεν τὰς πληροφορίες, τὰς ὁποίας συγκεντρώνουν. Ταύτας συνήθως ἀντλοῦν ἐκ τοῦ τακτικοῦ καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ταχυδρομείου, ἐὰν δὲ ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς πόλεως τὸ ἐπιτρέπη καὶ ἐξ αὐτοπτῶν μαρτύρων τῶν γεγονότων. Τοιοῦτοι εἶναι ναυτικοί, ὡς συμβαίνει μὲ τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου, ἢ Ἑλληνες πρόσφυγες, ὡς εἶναι ἢ περιπτώσις τῆς Μασσαλίας καὶ τῆς Ὀδησσοῦ. Οἱ μεταδίδοντες τὰς εἰδήσεις ταύτας ἀνταποκριταὶ ἔχουν ὡς ἔργον ἐπὶ πλέον νὰ διαβιβάζουν καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα ἄρθρα τοῦ τοπικοῦ τύπου.

Πολλάκις οἱ ἀνταποκριταί, εἴτε γράφουν ἐξ Ἀνατολῆς εἴτε ἐκ διαφόρων τόπων τῆς Εὐρώπης, δὲν ἀρκοῦνται εἰς τὴν ξηρὰν μετάδοσιν τῶν εἰδήσεων, ἀλλὰ σχολιάζουν ταύτας, προβαίνουν εἰς ἔλεγχον τῶν πηγῶν των καὶ συχνάκις ἐκφράζουν γνώμας ἐπὶ τῶν ἄρθρων τῶν ἐφημερίδων, τὰ ὁποῖα μεταδίδουν, ἐπιπροσέχοντες ἢ ἀνασκευάζοντες αὐτά. Ἐνίστε αἱ ἀνταποκρίσεις δὲν ἀποτελοῦν εἰμὴ κριτικὰς ἀναλύσεις τῆς καταστάσεως ἐν Ἀνατολῇ. Τὸν τελευταῖον τοῦτον χαρακτῆρα ἔχουν κατ' ἐξοχὴν π.χ. αἱ μακρὰ ἐπιστολαὶ αἱ δημοσιευθεῖσαι εἰς τὸν «Drapeau Blanc» κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1824 ὑπὸ τὸν τίτλον «Sur l'état actuel de la Grèce et de la Turquie» μὲ προσέλευσιν τὸ Λιβόρνον καὶ ὑπὸ τὴν ὑπογραφήν V.D.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τὸ δεῦτερον μέσον μεταδόσεως τῶν εἰδήσεων εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον: τὰ ἄρθρα τοῦ ξένου τύπου.

Εἰς τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως αἱ ἐφημερίδες εἶναι ἐξαιρετικῶς σπάνιαι. Ἡ μόνη ἐφημερίς ἣτις ἐκδίδεται καθ' ὅλην τὴν περίοδον ταύτην εἶναι ἡ γαλλόφωνος ἐφημερίς τῆς Σμύρνης «Le spectateur oriental», ἣτις ἐμφανίζεται ἐπὶ τι διάστημα κατὰ τὸ 1824 ὡς «Le Smyrnéen», ἵνα λάβῃ πάλιν τὸν ἀρχικὸν τίτλον της μετ' ὀλίγον. Αἱ σελίδες της βρίθουν ἐξ εἰδήσεων περὶ τῶν γεγονότων τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖ δὲ μίαν τῶν κυρίων πηγῶν τοῦ γαλλικοῦ τύπου περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς.

Κατὰ τὸ ἔτος 1824 ἐμφανίζεται διὰ πρώτην φοράν καὶ ὁ ἐλληνικὸς τύπος. Πρόκειται περὶ 4 ἐφημερίδων ἐκδιδομένων εἰς τόπους τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι ἀπετίναξαν τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Αὗται εἶναι ὁ «Φίλος τοῦ Νόμου» τῆς Ὑδρας, τὰ «Ἑλληνικὰ Χρονικὰ» καὶ ὁ «Ἑλληνικὸς Ἐγγράφος» τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἡ «Ἐφημερίς τῶν Ἀθηνῶν».

Τουρκικὸς τύπος κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως δὲν ὑπάρχει.

Αἱ μνημονευθεῖσαι ἐφημερίδες τῆς Ἀνατολῆς εἴτε διαβιβάζονται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν τόπων τῶν ἐκδόσεών των εἰς Παρισίους, ἔνθα αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες ἀντλοῦν πληροφορίας ἐκ τῶν σελίδων των, εἴτε ἀποσπάσματα τῶν ἄρθρων των μεταδίδονται ὑπὸ ἀνταποκριτῶν ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἄλλων γειτονικῶν εὐρωπαϊκῶν κέντρων (ὡς πόλεων τῆς Ἰταλίας) εἴτε ἀκόμη — συνθηθέστερον μάλιστα — ἀντλοῦνται ταῦτα ἐξ ἄλλων ἐφημερίδων τῆς κεντρικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης, ὅπου ἔχουν ἤδη καταχωρισθῆ.

Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων ἐκείνη ἥτις χρησιμοποιεῖται εὐρύτερα ὡς πηγὴ τοῦ γαλλικοῦ τύπου εἶναι ὁ «Observateur autrichien»¹ τῆς Βιέννης, ὅστις εἶναι τὸ ἡμιεπίσημον ὄργανον τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως. Τὰς εἰδήσεις του περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος ἀντλεῖ συνήθως ἐκ τῶν τουρκικῶν πηγῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλων τουρκικῶν πόλεων, ὡς τῆς Σμύρνης. Ὡσαύτως καταχωρεῖ συστηματικῶς τὰ ἄρθρα περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ «Spectateur oriental». Τὰ ἄρθρα του περιέρονται εἰς τὰς γαλλικὰς ἐφημερίδας εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε ἐξ ἄλλων πλησιέστερον πρὸς τὴν Γαλλίαν ἐκδιδομένων γερμανικῶν ἐφημερίδων, αἵτινες ἀναδημοσιεύουν ταῦτα, ἰδιαίτερα ἐκ τοῦ «Journal de Francfort».

Ἄλλαι εὐρωπαϊκαὶ ἐφημερίδες παρέχουσαι ὕλικὸν περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον εἶναι αἱ γερμανικαὶ «Gazette universelle d'Augsbourg» — σπουδαιοτάτη ἐφημερίς ἀντλοῦσα ἐξ εὐρυτέρου κύκλου πηγῶν ἢ ὁ «Observateur autrichien» — ὁ «Correspondant de Nuremberg», ἡ «Gazette de Lemberg», ὁ «Mercure de Suabe» (τῆς Στουτγάρδης), ἡ «Gazette officielle de Berlin», ἡ ρωσικὴ «Correspondant impartial» (τῆς Πετροπόλεως), ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν ὁ «Journal de Bruxelles» καὶ ὁ «Ami du roi» (τῶν Βρυξελλῶν) καὶ τινες ἰταλικαὶ ἐφημερίδες, ἰδιαιτέρως τῆς Γενούης, τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Βενετίας. Μίαν ἰδιαιτέραν περίπτωσιν ἀποτελεῖ ὁ ἀγγλικὸς τύπος, τοῦ ὁποῦ ἀποσπάσματα τῶν ἄρθρων καταχωρίζονται μὲ ἀπαρέγκλιτον κανονικότητα καθημερινῶς εἰς ὅλας τὰς γαλλικὰς ἐφημερίδας. Ἐν τούτοις πολὺ ὀλίγα ἐκ τούτων ἀναφέρονται εἰς εἰδήσεις· τὰ πλεῖστα προέρχονται ἐξ ἄρθρων μὲ πολιτικὰς ἀπόψεις.

Αἱ ἐφημερίδες αὗται ἀντλοῦν τὰς πληροφορίας των διὰ τῶν συνή-

1. Τὸν τίτλον τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ὡς καὶ τῶν ἄλλων μὴ γαλλικῶν ἐφημερίδων, τὰς ὁποίας ἀναφέρομεν, χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὴν γαλλικὴν των μετάφρασιν, ὡς πράττει πάντοτε ὁ γαλλικὸς τύπος, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πρωτότυπον μορφήν των.

θων μέσων, ἤτοι διὰ τῶν ἀνταποκριτῶν των εἰς κέντρα τῆς Ἀνατολῆς καὶ εἰς κέντρα ἀνκμεταδόσεως εἰδήσεων τῆς Εὐρώπης καὶ ἐξ ἀποσπασμάτων ἄλλων ἑφημερίδων, τὰ ὁποῖα παραθέτουν. Εἰδικῶς ὁ ἀγγλικὸς τύπος τὰς πρωτοτύπους εἰδήσεις του (καὶ διὰ τοῦ ὕρου νοοῦμεν ὅσας δὲν ἀναδημοσιεύει ἐξ ἑφημερίδων τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης) παρέχει ἐξ ἐπιστολῶν ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων ἢ ἐξ ἐμπορικῶν ἐπιστολῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἰδίᾳ ἐκ Σμύρνης, ἀπευθυνομένων πρὸς τὸ καφενεῖον Lloyd καὶ τὸ χρηματιστήριον.

Τέλος, ὡς πηγὴ τοῦ παρισινοῦ τύπου χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε καὶ ἡ εἰς Μασσαλίαν ἐκδιδομένη ἑφημερίς ἀρχῆθεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Journal de Marseille» καὶ εἴτα «Journal de Méditerranée», ἰδίᾳ περὶ πληροφοριῶν μεταδιδόμενων ἐξ Ἑλλήνων ναυτικῶν ἢ ἀναφερομένων εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει πρόσφυγας καὶ τὰς κινήσεις τῶν φιλελλήνων, οἵτινες συγκεντροῦνται ἐκεῖ καὶ ἀναχωροῦν ἀκολούθως διὰ τὴν Ἑλλάδα.

*

Ἐπὶ τὰς περιστάσεις ταύτας ὁ γαλλικὸς τύπος δύναται νὰ ἀντλή τὰς πληροφορίας του ἐξ εὐρυτάτου πεδίου πηγῶν. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Γαλλίας ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς παρέχει τὸ μειονέκτημα τῆς μακρᾶς ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ θεάτρου τῶν γεγονότων, ἀφ' ἑτέρου τῆς ἐπιτρέπει νὰ ἐπωφεληθῆται ἐκ παραλλήλου τῶν διαφόρων χερσαίων καὶ θαλασσίων ὁδῶν ἐξ Ἀνατολῆς. Τούτου καθρέπτῃς εἶναι αἱ στήλαι τῶν γαλλικῶν ἑφημερίδων, εἰς τὰς ὁποίας διασταυροῦνται, προερχόμεναι ἐκ διαφόρων πηγῶν καὶ διαβιβαζόμεναι κατὰ διαφόρους τρόπους, εἰδήσεις περὶ τῶν αὐτῶν γεγονότων.

Ἀλλὰ τίθεται τὸ ἐρώτημα: καθίσταται ἄρα γε δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἐκάστοτε ἡ προέλευσις τῶν εἰδήσεων καὶ ἡ πορεία τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν αὐταὶ μέχρι τῆς Γαλλίας;

Εἰς τοῦτο δὲν ἔχομεν ἄλλον ὁδηγὸν ἢ τὰς ἐνδείξεις αὐτοῦ τούτου τοῦ γαλλικοῦ τύπου.

Κατ' ἀρχὴν καὶ αἱ ἑλληνικαὶ εἰδήσεις κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐποχῆς ταξινομοῦνται μὲ κριτήριον τὸν τόπον, ἐκ τοῦ ὁποίου μεταδίδονται, συμφυρόμεναι οὕτω συχνάκις πρὸς ἄλλας τελείως ἀσχέτους πρὸς ταύτας κατὰ τὸ περιεχόμενον. Μόνον ὁ «Drapeau Blanc» εἰσάγων χρήσιμον καινοτομίαν συγκεντρώνει ταύτας ἀσχέτως τῆς προελεύσεώς των ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον «Affaires de la Grèce» ἢ «Affaires de l'Orient».

Ἐν τούτοις ἡ τιθεμένη ὑπὲρ τὴν στήλην ὡς τίτλος ἐνδείξεις τοῦ τόπου καὶ τῆς ἡμερομηνίας μεταδόσεως δὲν ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ πηγὴν διὰ τὴν γνώσιν τῆς ἀκριβοῦς προελεύσεως τῆς εἰδήσεως, καθ' ὅσον δὲν δύναται ἐκ τούτου νὰ γίνῃ φανερὸν ποῖον σταθμὸν εἰς τὴν πορείαν τῆς εἰδήσεως ἀντιπροσωπεύει ἢ σημειουμένη ἐνδείξις. Ἐὰν ἡ ἐνδείξις εἰδικῶς

μνημονεύη τύπον τῆς Ἀνατολῆς, δηλαδή τὴν πρώτην πηγὴν, καὶ πάλιν δὲν εἶναι γνωστὸν, ἐὰν ἡ εἰδησις προέρχεται ἀμέσως ἐξ αὐτοῦ δι' ἀπ' εὐθείας μεταδόσεως ἢ διήλθε προηγουμένως δι' ἄλλων κέντρων ἀναμεταδόσεως, τὰ ὁποῖα δὲν ἀναφέρονται. Συχνάκις ἡ αὐτὴ ἀκριβῶς εἰδησις καταχωρίζεται εἰς διαφόρους ἑφημερίδας ὑπὸ διαφόρους ἐνδείξεις προελεύσεως, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀντιπροσωπεύει ἓνα σταθμὸν εἰς τὴν ὅλην πορείαν διαβιβάσεώς της¹. Ἐνίοτε εἰς τὸ κείμενον παρέχονται πληροφορία τινὲς περὶ τῆς μεταβιβάσεως τῆς εἰδήσεως, ἀλλὰ δὲν δύναται τις νὰ γνωρίζῃ, ἐὰν αὐταὶ εἶναι πλήρεις. Ὄστω μόνον εἰς περίπτωσιν σαφοῦς δηλώσεως τῆς ἑφημερίδος περὶ ἀνταποκρίσεως ληφθείσης ἀπ' εὐθείας ἐξ Ἀνατολῆς εἶναι τις βέβαιος περὶ τῆς ἀκριβοῦς προελεύσεώς της. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν μόνον ἡ συγκριτικὴ ἐξέτασις τῶν ἐνδείξεων καὶ τῶν παρεχομένων ἐνδεχομένως πληροφοριῶν, ἐὰν ἡ εἰδησις δημοσιεύεται εἰς πλείονας τῆς μιᾶς ἑφημερίδος, δύναται νὰ ἀναπαραστήσῃ μέχρις ἐνὸς ὀρισμένου βαθμοῦ τὴν ἀκολουθηθεῖσαν πορείαν της.

Ἐν ἄλλο ἐρωτηματικὸν γεννᾷ ὁ γλωσσικὸς τύπος τῶν εἰδήσεων. Αὐταὶ ἄλλοτε μὲν καταχωρίζονται ὑπὸ ταυτόσημον, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ παραπλήσιον διατύπωσιν. Αἱ γλωσσικαὶ διαφοραὶ πάντως, ὅσάκις ὑπάρχουν, εὐκόλως ἐξηγοῦνται, καθ' ὅσον εἶναι φυσικὸν νὰ ὀφείλωνται εἰς τοὺς διαφόρους ἀνταποκριτὰς ἢ μεταφραστὰς (τὸ τελευταῖον ὅσάκις πρόκειται περὶ ξενογλώσσων κειμένων, ὡς ἄρθρα ξένων ἑφημερίδων). Τοῦναντίον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκπλήσσει εἶναι ὅτι πολλὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα κανονικῶς πρέπει νὰ προέρχονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, δημοσιεύονται ὑπὸ πανομοιότυπον γλωσσικὸν τύπον εἰς πολλὰς ἑφημερίδας. Ἀκόμη περισσότερον δυσεξήγητον εἶναι τὸ γεγονός ὅτι πολλὰ ἄρθρα ἐμφανιζόμενα ὡς «*extrait d'une lettre particulière*» δημοσιεύονται ἀπὸ κοινῆς εἰς πολλὰς ἑφημερίδας διαφόρου μάλιστα πολιτικῆς γραμμῆς. Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῆ μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ τοιαῦτα «ἐπιστολαὶ» δὲν ἀπηϋθύνοντο εἰς Γαλλίαν, ἀλλὰ ἀνεδημοσιεύοντο ἀπλῶς ἐκ ξένων ἑφημερίδων, χωρὶς νὰ σημειοῦται ἢ προέλευσίς των — καὶ τοῦτο ἐνίοτε

1. Ἴδου ἐνδεικτικῶς δύο ἐκ τῶν περιπτώσεων τούτων: α) Εἰδησις δημοσιευθεῖσα εἰς τὸν «*Con.*» καὶ τὸν «*C. F.*» τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1824 φέρεται εἰς τὸν πρῶτον ὑπὸ ἐνδείξιν «*Trieste 14 octobre*» (εἰς τὸ κείμενον γίνεται λόγος περὶ «*lettre d'Ancône du 8 oct.*»), εἰς δὲ τὸν δεύτερον μὲ ἐνδείξιν «*Ancône 8 oct.*» καὶ μὲ ὑπότιτλον «*extrait d'une lettre particulière*» (εἰς τὸ κείμενον ἀναφέρεται ὅτι αἱ εἰδήσεις προσήλθον δι' ἐπιστολῆς ἐκ Κερκύρας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 27 Σεπτ., ληφθείσης εἰς ἓνα ἐμπορικὸν οἶκον). β) Ἄλλη εἰδησις δημοσιευθεῖσα ὡσαύτως εἰς τὸν «*Constitutionnel*» καὶ τὸν «*Courrier français*» τῆς 6ης Νοεμβρίου 1822 εἰς τὸν πρῶτον φέρεται ὑπὸ ἐνδείξιν «*Augsbourg 29 octobre*» (ὑπὸ τὸ κείμενον σημειοῦται ὅτι ἐλήφθη ἐκ τῆς «*Gazette d'Augsbourg*») καὶ εἰς τὸν δεύτερον ὑπὸ ἐνδείξιν «*Semlin 19 octobre*» (εἰς τὸ κείμενον ἀναφέρεται ὡς πληροφορία μεταδοθεῖσα ἐκ Βελιγραδίου).

συμβαίνει, ὡς πιστοποιεῖ ἡ συγκριτικὴ ἔρευνα τοῦ πράγματος εἰς πλείονας ἔφημερίδας. Ἐν τούτοις ἡ τοιαύτη ἐξήγησις δὲν δύναται νὰ ἔχη ἐφαρμογὴν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις καὶ οὕτω τὸ θέμα παραμένει ἀνοικτόν. Γενικῶς ἡ ταυτότης τῶν εἰδήσεων καὶ τῆς γλωσσικῆς των διατυπώσεως, ὡσάκις δὲν ἐξηγεῖται ἄλλοθεν, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπῆρχε κάποιος συντονισμὸς εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῶν εἰδήσεων τῶν γαλλικῶν ἔφημερίδων. Τοῦτο ὅμως δὲν μαρτυρεῖται, θὰ καθίστατο ἄλλωστε λίαν δυσχερὲς λόγῳ τῶν ὀξείων ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν ἔφημερίδων¹. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς πρακτορεῖα εἰδήσεων, ταῦτα ἦσαν τελείως ἄγνωστα κατὰ τὴν ἐποχὴν.

γ) Ὁ πολιτικὸς χαρακτὴρ τῶν πηγῶν

Σημασίαν διὰ τὴν ἔρευναν θὰ εἶχεν ἡ γνῶσις τῶν πολιτικῶν τάσεων τῶν πηγῶν τοῦ γαλλικοῦ τύπου, καθ' ὅσον αὐταὶ προσδιορίζουν τὸ χρῶμα τῶν δημοσιευομένων ἐν Γαλλίᾳ εἰδήσεων.

Ὅλαι αἱ ἀνταποκρίσεις, αἱ ὁποῖαι προέρχονται κατ' εὐθεῖαν ἐκ τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, διακρίνονται διὰ τὸ θερμὸν φιλελληνικὸν πνεῦμα των, καὶ ἐμφανίζουσι τὰ γεγονότα τοῦ πολέμου ὑπὸ τὴν ὀπτικήν γωνίαν τῶν συμφερόντων τῶν Ἑλλήνων. Τὸ αὐτὸ ἀπολύτως ἰσχύει καὶ διὰ τὰς ἀνταποκρίσεις, αἵτινες μεταβιβάζονται ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐξ ἄλλου εἰς πολλὰς ἐκ τῶν ἑλληνικῶν τούτων πηγῶν ἀπαντᾷ τις συχνάκις πλὴν τοῦ τόνου τῆς ἐθνικῆς ἐξάρσεως καὶ ἔντονον ἔκφρασιν τῶν ἐσωτερικῶν πολιτικῶν διαιρέσεων τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἐνίοτε αἱ ἐπιστολαὶ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς χώρας νὰ ἀποβαίνουν πολιτικοὶ λίβελλοι.

Πηγὴν καθαρῶς φιλελληνικὴν ἀποτελεῖ βεβαίως καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ 1824 ἐκδιδόμενος ἑλληνικὸς τύπος.

Τούναντίον ἡ γαλλόφωνος ἔφημερίς τῆς Σμύρνης, ὁ «Spectateur

1. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ πληροφορία τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ καθηγητὴς Ch. Pouthas ὅτι αἱ φιλελεύθεραι ἔφημερίδες διέθετον «un comité qui siège à Paris et qui concentre les informations qui viennent de l'étranger». Προσθέτει ὅμως ὅτι «après les conspirations ce comité qui concentrait toutes les informations disparaît et chaque journal n'aura plus que ses correspondants isolés à l'étranger». («Histoire politique de la Restauration», cours polycopiés publiés par le «Centre de la documentation universitaire», σ. 131). Ἐν τούτοις ἡ διαπίστωσις αὕτη δὲν ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα, καθ' ὅσον αἱ ταυτόσημοι εἰδήσεις ἐξηκολούθησαν νὰ δημοσιεύωνται καὶ μετὰ τὴν περίοδον τῶν φιλελευθέρων συνωμοσιῶν (τέλη 1821, ἀρχαὶ 1822), ἐνῶ ἐξ ἄλλου αὐταὶ κατεχωρίζοντο πάντοτε οὐχὶ μόνον εἰς τὰς φιλελευθέρους, ἀλλ' εἰς διαφόρων πολιτικῶν τάσεων ἔφημερίδας.

oriental), ἔχει ἀποβῆ φερέφωνον τῶν τουρκικῶν ἀπόψεων. Τονίζει πάντοτε τὰς τουρκικὰς ἐπιτυχίας, ἐμφανίζει ὑπὸ δυσμενὲς φῶς τὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐξάγει τὴν τουρκικὴν πολιτικὴν καταδικάζουσα τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα¹.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν μεταδιδομένων εἰδήσεων ἐκ τῶν τουρκικῶν πόλεων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης δὲν δύναται νὰ ἰσχύσῃ κανὼν. Αἱ εἰδήσεις αἱ διοχετεύμεναι παρὰ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως εἶναι δυσμενεῖς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἐν τούτοις παραλλήλως ἐκπορεύονται ἐκ τῶν αὐτῶν πόλεων εἰδήσεις ἀντιτουρκικαὶ ἐντελῶς ἐντὸς τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων, ὀφειλόμεναι προφανῶς κυρίως εἰς τὸ ἐκεῖ διαβιοῦν ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Ἐκ τῶν ἐνδιαμέσων σταθμῶν διαβιβάσεως τῶν εἰδήσεων εἰς Εὐρώπην ἡ Βιέννη ἀποτελεῖ τὸ κύριον κέντρον τῆς διοχετεύσεως τῶν εὐνοϊκῶν πρὸς τοὺς Τούρκους εἰδήσεων. Πρὸς τοῦτο ἔχει ὄργανον τὸν «Observateur autrichien», ἐφημερίδα ἀφωσιωμένην εἰς τὴν προβολὴν τῶν τουρκικῶν ἀπόψεων καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν τουρκικῶν θέσεων². Ἐν τούτοις ὑπάρχει καὶ τὸ ἀντίβαρον εἰς τινὰς ἀνταποκρίσεις προερχομένας ἐκ τῆς Βιέννης, εἰς τὰς ὁποίας ἀνασκευάζεται τὸ περιεχόμενον τοῦ «Observateur autrichien» καὶ υἰοθετεῖται εὐνοϊκῆ διὰ τοὺς Ἕλληνας ἐκδοχὴ τῶν διαφόρων γεγονότων. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι τοῦτο εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἔργον τῶν ἑλληνικῶν κύκλων τῆς πόλεως εἶναι λίαν πιθανή.

Τὰ ἄλλα κέντρα τῆς Εὐρώπης δὲν παρουσιάζουν ἴδιον χαρακτῆρα εἰς τὸ χρῶμα τῶν εἰδήσεων, τὰς ὁποίας μεταδίδουν. Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐξαρτᾶται μᾶλλον ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν διαφόρων ἀνταποκριτῶν. Ἐξ ἐναντίου ὀρισιμένον πολιτικὸν προσανατολισμὸν κατὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν εἰδήσεων τῶν παρουσιάζουν αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἐφημερίδες.

Ἐκ τούτων ἡ «Gazette Universelle d'Augsbourg» ἐπὶ μακρὸν

1. Ὅφειλε πάντως νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τινὰς περιπτώσεις — ἐξαιρετικῶς σπανίας ὅμως — ἡ ἐφημερίς ἔχει ὁμιλήσει μὲ ἀνοχὴν ἂν μὴ μὲ συμπάθειαν διὰ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα καὶ ἔχει ἐξάγει τὸν ἑλληνικὸν ἥρωϊσμόν. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τούτου εἶναι τὰ σχόλια τῆς ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνατινάξεως τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος εἰς τὰ ὕδατα τῆς Χίου τῷ 1822: «Voilà une action éclatante qui honore la révolution grecque. C'est un trait d'audace et de dévouement sublime, qui selon nous, assimile une trentaine de héros modernes à ces braves dont les mânes errant aux Thermopyles, seront à jamais les images vivantes du bel idéal de l'héroïsme». («C. F.» 9 août 1822, Constantinople 17 juillet, σ. 1 β. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ὄρα καὶ «Quot.» 11 août 1822, Odessa 17 juillet, σ. 1 β).

2. Καὶ ἐνταῦθα θὰ πρέπη νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ ὁ «Observateur autrichien» ὁμολογεῖ τὰς ἑλληνικὰς νίκας μολοντί μὲ καθυστέρησιν καὶ καταβάλλων πάντοτε προσπάθειαν νὰ μειώσῃ τὴν σημασίαν των.

ὑπῆρξε φιλελληνικὸν βῆμα. Πράγματι καθ' ὄλον τὸ 1821 καὶ τὸ 1822 μετέδιδε κατὰ προτίμησιν τὰς εὐνοοῦσας τοὺς "Ἑλληνας εἰδήσεις καὶ συχνάκις ἦλθεν εἰς ἀντιδικίαν πρὸς τὸν «Observateur autrichien». Ἀπὸ τοῦ 1823 ἔμωσ ἡ ἔφημερίς παρέχει ἰδιαιτέραν θέσιν καὶ εἰς εἰδήσεις προερχομένας ἐξ εὐνοϊκῶν πρὸς τοὺς Τούρκους πηγῶν¹.

Αἱ λοιπαὶ γερμανικαὶ ἔφημερίδες, ἐξ ὧν ἀντλεῖ ὁ γαλλικὸς τύπος, ἦτοι «le Journal de Francfort», «la Gazette de Nuremberg» καὶ «la Gazette d'État» τοῦ Βερολίνου, δημοσιεύουν κατὰ κανόνα εἰδήσεις μὲ εὐμενὲς πνεῦμα διὰ τοὺς Τούρκους. Τὸ αὐτὸ πράττουν καὶ αἱ ἰταλικαὶ ἔφημερίδες «la Gazette de Gênes», «le Journal de Florence» καὶ «l'Observateur de Trieste», ἐξαναγκαζόμεναι πρὸς τοῦτο παρὰ τῆς λογοκρισίας².

Τέλος καὶ αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας ἀναδημοσιεύουν ἐνίοτε αἱ γαλλικαὶ ἔφημερίδες ἐκ τοῦ «Journal de Marseille» εἶναι λίαν δυσμενεῖς πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων.

δ) Ὁ χρόνος μεταδόσεως τῶν εἰδήσεων

Ὁ χρόνος τῆς διαβιβάσεως τῶν εἰδήσεων ἀπὸ τοῦ θεάτρου τῶν γεγονότων μέχρι τοῦ γαλλικοῦ τύπου εἶναι πάντοτε μακρὸς συνεπεία τῶν μεγάλων ἀποστάσεων καὶ τῶν ἀτελῶν μέσων συγκοινωνίας τῆς ἐποχῆς. Ὁ χρόνος πάντως οὗτος δὲν εἶναι πάντοτε σταθερὸς, ἀλλὰ κυμαίνεται ἀναλόγως τῶν ὁδῶν, τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν καὶ τῶν περιστάσεων (ὡς λ.χ. τῆς εὐκαιρίας ἀναχωρήσεως ταχυδρόμου ἢ πλοίου).

Κατωτέρω παραθέτομεν πίνακα εἰς τὸν ὁποῖον ἐμφαίνεται ὁ χρόνος ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖται διὰ τὴν μεταβίβασιν τῶν εἰδήσεων ἀπὸ τῶν ἐναντι σημειουμένων κέντρων μέχρι τῶν Παρισίων, συμφώνως πρὸς στατιστικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν χρονολογικῶν ἐνδείξεων εἰς τὰς εἰδησεογραφικὰς στήλας τοῦ τύπου. Εἰς τὸν πίνακα περιλαμβάνονται τὰ κέντρα πρώτης μεταδόσεως εἰς Ἀνατολήν, ὡς καὶ κέντρα ἀναμεταδόσεως εἰς Εὐρώπην, τὰ συνηθέστερον μνημονευόμενα.

1. Ἡ μεταβολὴ αὕτη παρατηρεῖται καὶ σχολιάζεται εἰς τὸν «Et.», 1er mai, Paris 30 avril, σ. 3 α καὶ τὸν «C. F.» 11 sept. 1824, Augsburg 5 sept., σ. 1 α. Ἐξ ἄλλου ὁ «J. C.» ὀρθῶς σημειοῖ ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῆς λογοκρισίας («J. C.» 28 mai 1824, Paris 27 nov., σ. 1 γ).

2. Ὑπάρχουν πληροφορίαι ὅτι ἀπηγορεύθη εἰς τὰς ἔφημερίδας τῆς Βενετίας καὶ τοῦ Μιλάνου νὰ δημοσιεύουν ἄλλας πληροφορίας περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ἐκτὸς ἐκεῖνων αἵτινες δημοσιεύονται εἰς τὸν «Obs. autr.». Πβλ. «G. F.» 2 août 1821, Venise 22 juillet, σ. 1 β καὶ «Quot.» 29 août 1821, Venise 14 août, σ. 1 α.

1. Ἑλληνικαὶ περιοχαὶ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας (μετὰ τῶν Ἰονίων νήσων)

Κωνσταντινούπολις	31 - 45	ἡμέραι	Μεσολόγγι	26 - 52	ἡμέραι
Σμύρνη	33 - 52	»	(συνήθως 40 - 46 ἡμ.)		
(συνήθως 40 - 45 ἡμ.)			Ἄθηναί	52 - 61	»
Θεσσαλονίκη	36 - 52	»	Πάτραι	40 - 51	»
Κέρκυρα	23 - 39	»	Κόρινθος	40 - 46	»
(συνήθως ἄνω τῶν 30 ἡμ.)			Τριπολιτσά	45 - 57	»
Ζάκυνθος	24 - 39	»	Καλαμάτα	37 - 45	»
Κεφαλληνία	26 - 41	»	Ἰθῶρα	25 - 35	»
Λευκάς	23 - 30	»	Χίος	26 - 69	»
Ἰωάννινα	45 - 57	»	Κρήτη	30 - 42	»
			Κύπρος	42 - 55	»

2. Βαλκανικὴ - Ἀνατολικὴ Εὐρώπη

Βουκουρέστιον	25 - 51	ἡμέραι	Suczana	23 - 24	ἡμέραι
(συνήθως 45 ἡμ.)			Hermannstadt	18 - 28	»
Ἰάσιον	30 - 36	»	(συνήθως περί τὰς 20 ἡμ.)		
Lemberg	15 - 26	»	Brassowo	23 - 24	»
(συνήθως 19 ἡμ.)			Krajowa	28 - 36	»
Brody	19 - 24	»	Vidin	24 - 31	»
Kronstadt	19 - 31	»	Semlin	14 - 20	»
(συνήθως 19 - 25 ἡμ.)			(συνήθως 18 ἡμ.)		

3. Ρωσικὴ αὐτοκρατορία

᾽Οδησσός 25 - 32 ἡμέραι Πετρούπολις 18 - 31 ἡμέραι Βαρσοβία 15 - 23 ἡμέραι

4. Κεντρικὴ καὶ βορειοδυτικὴ Εὐρώπη

Βιέννη	11 - 20	ἡμέραι	Φραγκφούρτη	4 - 7	ἡμέραι
Δρέσδη	10 - 12	»	(συνήθως 6 ἡμ.)		
Λειψία	9 - 12	»	Aix - la - Chapelle	5	»
(ἄπαξ 6 ἡμ.)			Βερολῖνον	9 - 11	»
Νυρεμβέργη	6 - 11	»	Ἄμβουργον	8 - 12	»
(συνήθως 7 ἡμ.)			Λονδῖνον	4	»
Augsburg	5 - 9	»	Amsterdam	4 - 6	»
(συνήθως 7 ἡμ.)			Βρυξέλλαι	3 - 5	»
Στουτγάρδη	5 - 7	»	Ἄμβέρσα	3 - 5	»

5. Περιοχὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μεσογείου

Τεργέστη	10 - 23	ἡμέραι	Ἄγκων	12 - 16	ἡμέραι
Βενετία	12 - 16	»	Γένουα	9 - 15	»
Λιβόρνον	9 - 20	»	(συνήθως 15 ἡμ.)		
(συνήθως 14, ἄπαξ 25 ἡμ.)			Μασσαλία	12	»

6. Ἀφρικὴ

Ἀλεξάνδρεια 64 - 70 ἡμέραι Κάιρον 60 - 70 ἡμέραι Τύνις 36 - 41 ἡμέραι

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ἄνω πίνακος καθίσταται φανερόν ὅτι, ἵνα αἱ εἰδήσεις φθάσουν ἐκ τῶν ἐλληνικῶν κέντρων εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον, ἀπαιτοῦνται εἰς τὰς εὐνοϊκωτέρας τῶν περιπτώσεων 25 ἡμέραι. Δεδομένου ὅμως ὅτι εἶναι φυσικὸν νὰ ἀπητήθη χρονικὸν τι διάστημα μέχρι τῆς συγκεντρώσεώς των καὶ ἀκόμη ἐνδεχομένως ἄλλο τι χρονικὸν διάστημα μέχρι τῆς ἐξευρέσεως καταλλήλου εὐκαιρίας πρὸς μετάδοσίν των, συνάγεται ὅτι τοῦλάχιστον εἰς μὴν εἶναι ἀναγκαῖος ἵνα γνωστοῦν αὐταὶ ἐν Γαλλίᾳ. Κατὰ κανόνα μάλιστα ἀπαιτεῖται κάπως περισσότερος χρόνος. Οὕτω ἡ καταστροφή τῆς νήσου Χίου, πραγματοποιηθεῖσα τὴν 24ην Ἀπριλίου 1822 (νέον ἡμερ.), ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὰς γαλλικὰς ἐφημερίδας τῆς 25 Μαΐου¹, καὶ ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν, συντελεσθεῖσα τὴν 2 Ἰουλίου 1824 (νέον ἡμερ.), ἐγνώσθη διὰ πρώτην φοράν διὰ τῶν ἐφημερίδων τῆς 8 καὶ 9 Αὐγούστου². Σχετικῶς ὀφείλει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ διὰ θαλάσσης πορεία τῶν εἰδήσεων παρουσιάζει τὰς μεγαλύτερας χρονικὰς διακυμάνσεις, κατὰ μέσον ὅρον δὲ εἶναι μακροτέρα ἐκείνης τῆς διὰ ξηρᾶς, ὅπερ προφανῶς ὀφείλεται εἰς τὴν μεγαλύτεραν ἀταξίαν τῶν διὰ θαλάσσης ἐπικοινωνιῶν. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων αἱ εἰδήσεις ἐξ Ἑλλάδος διαβιβάζονται εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον ἀρχῆθεν παρὰ τῶν ἡπειρωτικῶν κέντρων καὶ ἀργότερον διὰ τῶν θαλασσιῶν ὁδῶν.

II. ΑΙ ΨΕΥΔΕΙΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ

Εἶναι ἄρα γε ἀληθεῖς αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας παρέχει περὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων ὁ γαλλικὸς τύπος;

Ὅταν τις γνωρίζῃ τὰ γεγονότα τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ διατρέξῃ τὰ περὶ αὐτῆς γραφόμενα εἰς τὰς σελίδας τῶν γαλλικῶν ἐφημερίδων, ἔχει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ παρεχομένη εἰκὼν δὲν ἀφίσταται γενικῶς τῆς πραγματικότητος καὶ ὅτι ὁ ἀναγνώστης τῆς ἐποχῆς εἶχε πρὸ αὐτοῦ πάντα τὰ στοιχεῖα ἵνα σχηματίσῃ σαφῆ ἀντίληψιν περὶ τῶν πραγμάτων. Ὅλα τὰ ὁπωσοῦν ἀξιόλογα στρατιωτικὰ γεγονότα, ὅλαι αἱ σπουδαῖαι ἐσωτερικαὶ πολιτικαὶ ἐξελίξεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρ-

1. Ἐξ ἄρθρου τοῦ «Obs. austr.» ἀντλοῦντος τὴν εἶδησιν ἐξ ἐπιστολῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

2. Ἐξ ἄρθρου τῆς «Gazette univ. d'Augsbourg» περιέχοντος ἐπιστολὴν ἐξ Ὀδησσοῦ «arrivée par voie extraordinaire».

κίας, τὰ διπλωματικά, τέλος, γεγονότα τὰ συνδεόμενα μὲ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, ὅσα ἔρχονται κατὰ τὴν ἐποχὴν εἰς φῶς, πάντα ταῦτα παρελαύνουν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ τύπου, συχνάκις μετὰ πολλῶν λεπτομερειῶν, καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις στηριζόμενα διὰ παραθέσεως ἐγγράφων. Ἐν τούτοις δὲν ἑλλείπουν καὶ αἱ ἀνακρίβειαι. Αὗται συνίστανται εἴτε — συνθηθέστερον — εἰς τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐσφαλμένας λεπτομερείας περὶ πραγματικῶν γεγονότων εἴτε ἐνίοτε εἰς ἐξ ὀλοκλήρου ψευδεῖς εἰδήσεις. Ὅπως δὲν αἱ ἀνακρίβειαι αὗται δὲν ἀλλοιώνουν αἰσθητῶς τὴν παρεχομένην εἰκόνα τῶν πραγμάτων, καθ' ὅσον ἡ ἀλήθεια ἀποκαλύπτεται ἐκ τῶν μεταγενεστέρων εἰδήσεων καὶ τὰ γεγονότα προσλαμβάνουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰς πραγματικὰς τῶν διαστάσεις.

Ἐπάρχουν περίοδοι, καθ' ἃς ἐπικρατεῖ μεγαλυτέρα σύγχυσις κατὰ τὴν μετάδοσιν τῶν εἰδήσεων. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαιτέρως κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἀγῶνος, ὅποτε αἱ διαβιβαζόμεναι ἰδίᾳ περὶ τῶν γεγονότων τῆς κυρίως Ἑλλάδος πληροφορίαι εἶναι ἐν πολλοῖς ἀσαφεῖς καὶ ἀντιφατικά¹. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ μὲ τὰ κατ' ἐξοχὴν δραματικά γεγονότα τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἡ ἐκστρατεία καὶ ἡ καταστροφή τοῦ Δράμαλι εἰς τὴν Πελοπόννησον (θέρους 1822), ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν καὶ αἱ ναυτικαὶ περὶ τὴν Σάμον συγκρούσεις (θέρους 1824)².

Ἐκ τῶν εἰδήσεων τῶν ἐστερημένων βάσεως, αἵτινες κατὰ καιροὺς εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ὑπάρχουν τινὲς ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικαὶ διὰ τὸ ἀπίθανον τοῦ περιεχομένου των, τὰς ὁποίας καὶ ἀναφερομεν ἐνδεικτικῶς.

Οὕτω κατ' Αὐγούστον τοῦ 1821 ἐκυκλοφόρησεν εὐρύτατα ἡ πληροφορία περὶ ἀφίξεως εἰς Ναυαρίνον ἀμερικανικοῦ πλοίου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινε μυστηριῶδες πρόσωπον, τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ἀνέμενον ὡς ἄλλον Μεσσίαν. Ἡ εἶδησις προῆλθε τὸ πρῶτον ἐκ Λονδίνου μεταδοθεῖσα ἐκεῖ ἐξ ἐπιστολῆς ἐκ Ζακύνθου³. Ἀργότερον εἰς συμπληρωματικὰς πληροφορίες ἄλλης πηγῆς διευκρινίζεται ὅτι τὸ ἐν λόγῳ μυστηριῶδες πρό-

1. Διαπιστώσεις περὶ τοῦ συγκεχυμένου τῶν εἰδήσεων τῆς περιόδου ταύτης, κυρίως τῶν διαβιβαζομένων διὰ τῶν γερμανικῶν ἡμερησίων, ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον. Πβλ. «Quot.» 12 juillet 1821, Bruxelles 9 juil., σ. 2 α— «G. F.» 12 juil. 1821, σ. 2 β— «Const.» 13 juil. 1821, σ. 2 β— «Et.» 21 août 1821, Paris 21 août, σ. 2 α-β.

2. Ἡ παρατηρούμενη σύγχυσις εἰς τὰς ἐν λόγῳ εἰδήσεις ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ γεγονός ὅτι αὗται προερχόμεναι ἐκ διαφόρων πηγῶν ἀντικατοπτρίζουν διάφορον στάδιον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων. Τοῦτο γίνεται περισσότερον ἐκδηλον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς τουρκικῆς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Πελοποννήσου, ὅποτε, ἐνῶ εἶχον ἤδη μεταδοθῆ εἰδήσεις περὶ τῶν ἑλληνικῶν νικῶν, ἄλλαι καθυστερημέναι πληροφορίαι ἐξ ἄλλων πηγῶν ἐξηκολούθουν νὰ ὀμιλοῦν περὶ τῶν τουρκικῶν ἐπιτυχιῶν.

3. Ὅρα «Quot.» 4 août 1821, Londres 31 juillet, σ. 1 α-β.

σωπον «n'est autre que Joseph Napoléon qui a quitté l'Amérique accompagné de Lefèvre Desnouettes, des frères Lallemand et de plusieurs autres officiers français afin d'offrir ses services aux Hellènes»¹.

Ἐναντίον ἀξιολογίας εἶναι ἡ εἰδησις, καθ' ἣν ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ἀπέστειλεν εἰδικὸν ἀγγελιοφόρον πρὸς τὸν Ἀλέξιον Κομνηνόν, ἓνα τῶν κατ' εὐθειᾶν ἀπογόνων τοῦ ὁμωνύμου βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος, ἐξ οὗ γεγονότος ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ δυνάμεις προετίθεντο νὰ δημιουργήσουν ἀνεξάρτητον ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ὑπὸ πρίγκηπα τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν². Παρομοίως φύσεως εἶναι καὶ ἡ πληροφορία περὶ ἐμπιστευτικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ρώσσου αὐτοκράτορος πρὸς τὸν σουλτάνον, εἰς τὴν ὁποίαν τοῦ ἀνήγγελλεν ὅτι ἀνεκάλυψε συνωμοσίαν τοῦ Καποδίστρια καὶ τοῦ Strogonof ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐναντίον τῆς ἐπισήμου ρωσικῆς πολιτικῆς³.

Ἐν τῇ σημειωθῆ ὅτι αἱ εἰδήσεις αὗται, αἵτινες εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος περίπου τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ἀποκρούονται διαρρηδῆν ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ τύπου ὡς ἀνυπόστατοι καὶ γίνονται ἀντικείμενον εἰρωνικῶν σχολίων⁴.

Ἄλλαι εἰδήσεις τοῦ αὐτοῦ τύπου, μεταδοθεῖσαι ὀλίγον βραδύτερον, εἶναι τὰ σχετικὰ μὲ τὴν δῆθεν συμμετοχὴν τριῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἰς τὴν ἔθνοσυνέλευσιν τῆς Ἐπιδαύρου,⁵ τὰ περὶ ἀναθέσεως εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βυρτεμβέργης τοῦ βασιλικῆς στέμματος τῆς Ἑλλάδος⁶ καὶ αἱ περιεργοὶ πληροφορίες περὶ δῆθεν προκηρύξεως τοῦ Ἑλληνος ὀπλαρχηγοῦ Ὀδυσσεῶς, δηλοῦσης ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἔσωσε τὰ κοινοβουλευτικὰ καθεστῶτα τῆς Εὐρώπης καὶ ὅτι ἄνευ αὐτῆς ἡ Ἰσπανία θὰ εἶχεν ὑποστῆ ξένην εἰσβολὴν καὶ θὰ εἶχε χάσει τὴν ἐλευθερίαν τῆς⁷.

1. Ἡ πληροφορία μετεδόθη διὰ τοῦ «Mercure de Franconie». «Ὁρα «C. F.» 16-17 août, Paris 16 août, σ. 2 α καὶ «J. P.» 18 août 1821, Paris 17 août, σ. 2 α.

2. «C. F.» 19 août 1821, Paris 18 août, σ. 2 β καὶ 23 août 1821, Paris 22 août, σ. 2 β.

3. «Const.» 21 août 1821 (ἐκ τοῦ ἀγγλικῆς «Courier»), σ. 1 α-β.

4. Ὁρα π.χ. «Quot.» 5 août 1821, 4 août, σ. 2 α—«J. P.» 20 août 1821, Paris 19 août, σ. 2 α-β καὶ 23 août 1821, Paris 22 août, σ. 2 α-β—«Et.» 21 août 1821, Paris 21 août, σ. 2 α-β.

5. «C. F.» 3 février 1822 (lettre de Livourne du 18 janvier), σ. 3 α.

6. «J. P.» 25 mars 1822, Aix-la-Chapelle 20 mars (extrait d'une lettre particulière), σ. 4 β. Δημοσιεύεται ἐκεῖ ἡ εἰδησις καὶ συγχρόνως ἡ διάψευσις τῆς ὑπὸ τῆς βυρτεμβεργικῆς κυβερνήσεως.

7. Ὁρα «C. F.» 17 juin 1822, Semlin 1er juin, σ. 1 β—«G. F.» 18 juin

Ἐπὶ τοῦ διπλωματικοῦ πεδίου δύο εἶναι αἱ σπουδαιότεραι ψευδεῖς εἰδήσεις. Ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν δημοσίευσιν παρ' τοῦ «Constitutionnel» δῆθεν διακηρύξεως τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου, εἰς ἣν ἐκθέτει τὴν πολιτικὴν του καὶ τὰς ἀπαιτήσεις του ἔναντι τῆς Τουρκίας¹. Ἡ δευτέρα ἀναφέρεται εἰς ὑποτιθεμένην ἐπιστολὴν τοῦ Cannig πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν, δι' ἧς καλεῖται νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Πύλῃν τὴν ρητὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος².

Τέλος ἡ πλέον ἐντυπωσιακὴ ἐξ ὅλων ψευδῆς εἰδήσις ἐκ διαφόρων πηγῶν μεταδοθεῖσα καὶ ἐπὶ μακρὸν κατὰ τὸ 1822 κυκλοφορήσασα εἶναι ἡ περὶ ὑπογραφῆς ἑλληνοαμερικανικῆς συνθήκης, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλάς θὰ παρεγγύρει εἰς τὰς Ἠνωμένας πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς μίαν ναυτικὴν βάσιν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ εἰς ἀντάλλαγμα θὰ ἐλάμβανε σοβαρὰν πολεμικὴν βοήθειαν³.

*

Ἡ μετάδοσις ψευδῶν ἢ ἠλλοιωμένων εἰδήσεων ὀφείλεται τὸ μὲν εἰς ἀντικειμενικοὺς παράγοντας, τὸ δὲ εἰς ἠθελημένην μεροληψίαν. Εἰς τοὺς πρώτους πρέπει νὰ συγκαταλεχθοῦν αἱ μακρὰ ἀποστάσεις, ἡ μεγάλη ἔκτασις τοῦ θεάτρου τῶν γεγονότων, ἡ δυσκολία τῶν ἐπικοινωνιῶν καὶ ἡ διὰ μέσου διαφόρων σταθμῶν μεταβίβασις συνήθως τῶν εἰδήσεων, στοιχεῖα ἅτινα εὐνοοῦν τὰς πλάνας καὶ τὰ σφάλματα. Οἱ δευτεροὶ συνίστανται εἰς τὴν ἐνσυνείδητον ἐπιθυμίαν ὀρισμένων προσώπων ἢ κύκλων νὰ παρουσιάσουν τὰ πράγματα πρὸς ὄφελος τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης πλευρᾶς.

Εἰς τὰς στήλας τοῦ γαλλικοῦ τύπου ἀνευρίσκει τις προσπᾶθειαν ἐξηγήσεως τῆς μεροληψίας τῶν εἰδήσεων, ὀφειλομένην εἴτε εἰς ἰδίαν

1822, Nuremberg 11 juin, σ. 1 α— «J. P.» 18 juin 1822, Francfort 12 juin, σ. 4 α. (Ἡ αὕτη εἰδήσις ἔχει δημοσιευθῆ μετ' ἐνδειξιν τρεῖς διαφόρους τόπους μεταδόσεως).

1. Ὅρα «Con.» 1er juin, Paris 31 mai, σ. 2 α-β. Πρέπει πάντως νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ ἐφημερὶς δημοσιεύουσα τὴν «δικακήρυξιν» ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν ἀθεντικότητά τοῦ κειμένου.

2. Ἡ τοιαύτη εἰδήσις ἐξ ἄλλου διεψεύσθη κατηγορηματικῶς. Ὅρα σχετικῶς «G. F.» 29 déc. 1822, Londres 25 déc., σ. 1 α.

3. Περὶ τοῦ θέματος ὅρα τὰ κάτωθι (κατ' ἐπιλογὴν σημειούμενα) εἰδησεογραφικὰ ἄρθρα τοῦ γαλλικοῦ τύπου: «J. P.» 16 mars 1822, Vienne 5 mars (ἐπιστολαὶ ἐκ Λιβόρνου), σ. 4 β— «J. C.» 25 mars 1822, Paris 24 mars, σ. 2 α— «J. D.» 23 août 1822, Trieste 8 août (ἐκ τῆς «Gaz. d'Augsb.»), σ. 1 α— «C. F.» 26 août 1822, Constantinople 26 juillet («Extrait d'une lettre de commerce»), σ. 1 β— «Con.» 29 août 1822, Augsburg 23 août, σ. 1 α-β— «J. D.» 12 sept. 1822, Constantinople 11 août («extrait d'une lettre particulière»), ἐκ τῆς «Gaz. d'Augsb.»), σ. 1 α.

αὐτοῦ κρίσεις εἴτε συνηθέστερον εἰς σχόλια τῶν πηγῶν του. Κατὰ τὴν μίαν ἄποψιν οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ψευδῶν εἶναι οἱ Ἕλληγες, οἵτινες ζητοῦν διὰ τούτων νὰ ἐπηρεάσουν ὑπὲρ τῶν ὁμοεθνῶν των τὴν κοινὴν γνώμην¹. Ἄλλως τε οἱ Ἕλληγες, σημειοῦται, εἶναι σχεδὸν αἱ ἀποκλειστικαὶ πηγαὶ τῶν εἰδήσεων, καθ' ὅσον αὐταὶ διοχετεύονται εἰς Εὐρώπην διὰ τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν, διὰ τῶν Ἑλλήνων προσφύγων καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων συντακτῶν τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν. Ἐξ ἀντιθέτου ἐλλείπουν τουρκικαὶ πηγαί, ἐφ' ὅσον οὔτε τουρκικαὶ ἐφημερίδες ὑπάρχουν οὔτε οἱ Τούρκοι συνηθίζουσιν νὰ γράφουν. Οὕτω τὸ πεδῖον παραμένει ἐλεύθερον εἰς τὰς διαδόσεις τῶν Ἑλλήνων². Οἱ ὑποστηρίζοντες τὰς τοιαύτας ἀπόψεις — δυσμενῶς γενικῶς διατεθειμένοι ἔναντι τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος — δὲν παραλείπουν νὰ ὑπογραμμίσουν τὴν συμβολὴν καὶ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φίλων τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν διασπορὰν τῶν ψευδῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος εἰδήσεων³.

Κατὰ τὴν ἀντίθετον ἄποψιν αἱ ψευδεῖς εἰδήσεις εὐνοοῦν γενικῶς τοὺς Τούρκους καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τούτων μεταδίδονται. Κύριοι ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ ἐν Τουρκίᾳ ἐγκατεστημένοι Εὐρωπαῖοι, οἵτινες παραβλαπτόμενοι εἰς τὰ ἐμπορικὰ των συμφέροντα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ζητοῦν νὰ δημιουργήσουν δυσμενεῖς περὶ ταύτης ἐντυπώσεις. Πολλοὶ ἐπίσης ἔμποροι, τῶν ὁποίων ἡ περιουσία καὶ ἡ πίστις ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ ἀγῶνος, διασπείρουν δῆθεν ἐπιστολάς τῶν ἀνταποκριτῶν των, αἱ ὁποῖαι ὁμιλοῦν περὶ τουρκικῶν νικῶν ἢ περὶ μὴ διαταράξεως ἐκ τῶν γεγονότων τῆς Ἀνατολῆς τῆς

1. Πβλ. «Elles (αἱ λαμβανόμεναι ἐξ Ἑλλάδος εἰδήσεις) sont pour la plupart de l'invention des Grecs qui se trouvent sur les frontières de la Valachie et de la Moldavie, et qui, pour donner un coup de fouet, répandent les bruits les plus absurdes». («G. F.» 22 août 1821, Augsbourg 16 août, σ. 2 α). Πβλ. ὡσαύτως ἀναλόγους κρίσεις τοῦ «Obs. autr.» εἰς «J. D.» 18 février 1822, Vienne 5 févr., σ. 1 β. Ὁμοίως τὰς παρατηρήσεις τοῦ «J. D.» περὶ εἰδήσεων διασπειρομένων εἰς Γερμανίαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Τεργέστης, ὡς καὶ περὶ ἄλλων πληροφориῶν μεταδιδόμενων ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν οἴκων τοῦ Λιβέρνου («J. D.» 10 juin 1821, Paris 9 juin, σ. 1 α).

2. Ὁρα «Quot.» 11 juillet 1821, Livourne 25 juin («extrait d'une lettre particulière»), σ. 1 β καὶ 21 juillet 1821, Affaires de la Grèce, σ. 2 α-β.

3. Πβλ. «G. F.» 22 août 1821, Augsbourg 16 août, σ. 2 α. Ὁσαύτως τὰ χαρακτηριστικῶς λεγόμενα παρὰ τοῦ «Spectateur oriental»: «on voit partout, même dans un petit coin d'Asie les philhellènes et leurs affidés ou affiliés, et qu'il existe une tactique, à part la différence du petit au grand, qui a pour objet de dénaturer les faits, d'égarer l'opinion publique, et enfin de rendre suspect tout ce que nous pouvons dire, bien entendu quand c'est au désavantage des Hellènes» («G. F.» 20 janvier 1822, Constantinople 11 déc., σ. 2 α).

εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης¹. Ἀκόμη ὡς λόγοι ἐξηγοῦντες τὰς κυκλοφορούσας ὑπὲρ τῶν Τούρκων ψευδεῖς εἰδήσεις ἀναφέρονται ἡ τουρκικὴ τρομοκρατία καὶ αἱ συστάσεις πολλῶν πρεσβευτῶν πρὸς τοὺς συμπατριώτας τῶν νὰ μὴπραγματεύωνται εἰς τὰς ἐπιστολάς τῶν πολιτικῶν θέματα, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐπιβολὴν σιγῆς ἐπὶ τῶν δυσμενῶν διὰ τοὺς Τούρκους γεγονότων².

Ἐνίστε πέρα τῶν γενικῶν τούτων ἀπόψεων περὶ τῆς μεροληψίας τῶν εἰδήσεων παρέχονται εἰς τὸν τύπον συγκεκριμένα πληροφοροῖα περὶ τῆς προελεύσεως ταύτης, αἱ ὁποῖαι μολοντί εἶναι συχνάκις ἐπηρεασμένα ὑπὸ ὀρισμένης πολιτικῆς θέσεως, δὲν παύουν ἐν τούτοις νὰ ἔχουν ἀποδεικτικὴν τινα ἀξίαν.

Οὕτως εἰς ἐπιστολὴν ἐκ Σύρου σημειοῦται ὅτι πλοίαρχοι αὐτόπται μάρτυρες τῶν ἑλληνοτουρκικῶν ναυτικῶν συγκρούσεων τοῦ 1824 («dans les parages de Cos et de Pathmos») ἐπαρουσίαζον τὰ ἀποτελέσματα κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῶν· οἱ μὲν φίλοι τῶν Ἑλλήνων ὑπερέβαλλον τὰς ἐπιτυχίας τῶν, ἐνῶ οἱ φίλοι τῶν Τούρκων, ἂν καὶ ὁμολογοῦν βεβαίως τὰς ἥττας τούτων, ἀπέδιδον ἐν τούτοις εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπωλείας, τὰς ὁποίας δὲν εἶχον ὑποστῆ³.

Συγχρότερον αἱ πληροφοροῖα ἀναφέρονται εἰς «κατασκευὰς» εἰδήσεων περὶ τῶν ἑλληνικῶν ὑποθέσεων. Σημειοῦται μάλιστα ἡ ὑπαρξίς κέντρων χαλιεύσεως φιλελληνικῶν εἰδήσεων εἰς τὴν Γερμανίαν, χωρὶς ὅμως νὰ παρέχονται ἐπ' αὐτοῦ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα⁴. Εἰδικώτερον ὡς κέντρον κατασκευῆς ἢ ἀναμεταδόσεως ψευδῶν εἰδήσεων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων χαρακτηρίζεται ἡ «Gazette universelle d'Augsbourg»⁵. Τὸ αὐτὸ ὑποστηρίζεται, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου, περὶ τῆς Τεργέστης, τῆς Βενετίας, τοῦ Λιβόρνου καὶ τῆς Μασσαλίας⁶.

1. Πβλ. «Mon.» 14 nov. 1824, Augsburg 5 nov., σ. 1487 β καὶ «J. P.» 8 déc. 1821, Aix-la-Chapelle 3 déc. («lettre partie»), σ. 4 α.

2. Οἱ τελευταῖοι δύο λόγοι ἐκτίθενται εἰς ἀπόσπασμα δημοσιευθὲν εἰς τὸν «Con.» ἐκ τοῦ κρινομένου ἔργου «Considérations sur la crise actuelle de l'empire ottoman» εἰς τὸ φύλλον τῆς 25 Σεπτ. 1821, Paris 24 sept., σ. 1 β.

3. «Con.» 14 nov. 1824, Syra 5 octobre («Extrait d'une lettre particulière»), σ. 4 α.

4. Ὁρα «J. D.» 6 mai 1822, Vienne 25 avril («extrait d'une lettre particulière»). Γίνεται λόγος περὶ «une fabrique de nouvelles établie en Allemagne», ἡ ὁποία «continue à publier des lettres de Bucarest, d'Odessa, de Pétra etc. pour faire croire à une guerre inévitable».

5. «G. F.» 5 sept. 1821, «Nouvelles de la Grèce» ὑπὸ Achille de Joffroy, σ. 2 β.

6. «J. D.» 29 juillet 1821, Paris 28 juillet, σ. 2 α—«G. F.» 2 août 1821, Venise 22 juillet, σ. 1 β.

Ἐνίοτε αἱ πληροφορίες ἐπὶ τοῦ θέματος εἶναι πλέον συγκεκριμέναι. Ὑπάρχει οὕτω μαρτυρία ὅτι φίλοι τῶν Ἑλλήνων εἰς Βιέννην, ἵνα ἐξουδετερώσουν τὰς εἰδήσεις τοῦ «Observateur autrichien» περὶ ἤττης τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν φιλελλήνων παρὰ τὴν Ἄρταν κατ' Ἰούλιον τοῦ 1822, ἐξαπέστειλαν ἐκ Βιέννης ἰδιωτικὰς ἐπιστολάς, αἵτινες ἔφθασαν συγχρόνως μὲ τὰ φύλλα τῆς ἐφημερίδος, καὶ ἀνήγγελλον ψευδῶς πρὸς ἀντιπερισπασμὸν ἐλληνικὰς νίκας, παρέχοντες μάλιστα καὶ λεπτομερείας περὶ αὐτῶν¹.

Ἐξ ἄλλου ὁ «Drapeau Blanc» ὁμιλεῖ περὶ «κατασκευασθείσης» ἐπιστολῆς, ἣτις κατεχωρίσθη εἰς τὸν «Spectateur oriental», σχετικῶς πρὸς ἀπόβασιν 15.000 Τούρκων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἄργους — εἰδήσεως βεβαίως καθ' ὀλοκληρίαν ψευδοῦς².

Ὁ «Journal de Paris» κρίνων ἐπιστολὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸν ἀγγλικὸν «Courrier» θεωρεῖ ταύτην ὡς προσελθοῦσαν ἐκ τῶν «bureaux de fabrication» καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἐνῶ αὕτη φέρεται γραφεῖσα εἰς Ζάκυνθον εἰς τὰς 28 Ὀκτωβρίου 1821 ὑπὸ ἐνὸς ὑποπλοιάρχου τοῦ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ «Nautilus», πράγματι τὸ ἐν λόγῳ πλοῖον εὗρίσκετο κατὰ τὴν ρηθεῖσαν ἡμερομηνίαν εἰς Jamaica³.

Ἀλλὰ ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ καὶ ἀληθῶς ἀποκαλυπτικὴ περίπτωσις — ἐφ' ὅσον βεβαίως ἡ πληροφορία θὰ ἦτο ἀκριβής — εἶναι ἡ μεταδοθεῖσα εἰδήσις περὶ συλλήψεως προσώπου, τὸ ὁποῖον ἀπεδείχθη ὡς ἐκ συστήματος κατασκευαστῆς πλαστῶν «lettres particulières». Ἴδου τὸ σχετικὸν κείμενον⁴.

Vienne 21 juin

(Extrait d'une lettre particulière)

Un fait assez curieux vient de se passer ici. L'un des agents subalternes des agioteurs de nos fonds publics a été arrêté dernièrement pour un délit du ressort de la police. Quelle fut la surprise de l'autorité quand elle acquit la preuve matérielle que ce même individu se trouvait être l'auteur de plus de la moitié des soit-disants lettres qui depuis près de deux ans ont rempli les larges colonnes des feuilles libérales de l'Allemagne, et en particulier celles de la «Gazette universelle d'Augsbourg» sous les dates de Vienne, de Trieste, de Semlin, de Belgrade, de Sérès et d'une demi douzaine

1. «J. D.» 27 août 1822, Augsbourg 20 août («extrait d'une lettre particulière»), σ. 2 α.

2. «D. B.» 6 novembre 1822, Smyrne 27 sept., σ. 3 α-β.

3. «J. P.» 27 novembre 1821, Paris 26 nov., σ. 1 β-2 α.

4. Ἐδημοσιεύθη τὴν 5γν Ἰουλίου 1823 εἰς «G. F.» σ. 1 β καὶ «D. B.» σ. 3 α-β.

des villes de la Grèce et de la Turquie européenne; lettres controuvées et toutes remplies des mensonges que nous avons vu courir en Europe, sur des batailles tant navales que par terre, qui n'ont jamais été livrées dans le Levant; sur des organisations civiles qui n'ont jamais existé, et sur des événements dénués de tout fondement, mais tous destinés à soutenir les vues d'une faction qui se rit de la vérité, pourvu que le mensonge puisse la servir¹.

*

Ἡ πληροφορία περὶ τῆς δράσεως χρηματιστηριακῶν πρακτόρων μᾶς ἄγει εἰς τὸ θέμα τοῦ ρόλου τῶν χρηματιστηρίων σχετικῶς πρὸς τὰς εἰδήσεις περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων.

Συχνάκις γίνεται λόγος εἰς τὸν τύπον περὶ ὑψώσεων καὶ πτώσεων τῶν χρεωγράφων προκαλουμένων ἐξ εἰδήσεων περὶ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν γεγονότων τῆς Ἀνατολῆς. Τὰ χρηματιστήρια, τὰ ὅποια φέρονται ὅτι ἐπηρεάζονται ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων, εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον τῆς Βιέννης, εἶτα τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν κέντρων, ὡς τοῦ Λονδίνου, τῆς Φραγκφούρτης καὶ τῶν Παρισίων. Δυστυχῶς, σπανίως καὶ ὅλως ἀποσπασματικῶς παρέχονται εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον ἀκριβεῖς πληροφορίες περὶ τῆς κινήσεως τῶν χρηματιστηρίων τούτων. Ἀπλῶς σημειοῦται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μεταξὺ ἄλλων εἰδήσεων εἰς ἐπιστολάς ἀνταποκριτῶν ὅτι ἐν ὀρισμένον γεγονὸς εἶχεν εὐμενῆ ἢ δυσμενῆ ἀπήχησιν ἐπὶ τοῦ χρηματιστηρίου τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης πόλεως, ἐνίοτε δὲ προσδιορίζεται εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν (συνήθως 1-3%) ἢ ἐκ τούτου αὐξήσις ἢ πτώσις τῶν ἀξιῶν. Γενικῶς αἱ εἰδήσεις αἵτινες ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικῶς τὰ χρηματιστήρια, δυσμενῶς μὲν εἶναι αἱ εἰδήσεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς ἐκτράχυνσιν τῶν ρωσσοτουρκικῶν σχέσεων καὶ προσεχῆ ἔκρηξιν πολέμου, εὐμενῶς δὲ αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν ρωσσοτουρκικῶν διαφορῶν καὶ τὴν ἐδραίωσιν τῆς εἰρήνης. Ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ εἰδήσεις, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικά, ἔχουν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῶν χρηματιστηρίων, καθ' ὃν λόγον ἀναφέρονται εἰς γεγονότα τὰ ὅποια ἀσκοῦν σοβαρὰν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως ἐν Ἀνατολῇ. Εἰδικώτερον τὸ χρηματιστήριον τῆς Βιέννης φέρεται ὡς ἰδιαίτερος εὐαίσθητον εἰς πᾶσαν πληροφορίαν, ὡς π.χ. περὶ σοβαρῶν τουρκικῶν ἠτῶν, ἥτις ἀποκαλύπτει τὴν ἀδυναμίαν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας².

1. Ὁ τόνος τῆς ἐπιστολῆς προδίδει πολιτικὴν προκατάληψιν, διὰ τοῦτο τὸ περιεχόμενον τῆς θὰ πρέπη νὰ γίνῃ δεκτὸν μετὰ τινος ἐπιφυλάξεως.

2. Σημειοῦμεν ὅλως ἐνδεικτικῶς παραπομπάς τινας εἰς τὸν τύπον τοῦ 1821 περὶ τῆς ἀπήχησεως τῶν γεγονότων τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὰ χρηματιστήρια τῆς Εὐ-

Ἰπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας τὰ χρηματιστήρια, αἱ τραπεζαίαι καὶ οἱ μεγάλοι ἐμπορικοὶ οἴκοι δεικνύουσιν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὰς εἰδήσεις περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς καὶ χρησιμοποιοῦν μάλιστα ἰδίους ταχυδρόμους πρὸς ἐνημέρωσίν των. Πράγματι εἰδήσεις τινὲς ἐκ τῶν δημοσιευομένων εἰς τὸν τύπον σημειοῦται ὅτι μετεδόθησαν ὑπὸ τοιούτων ταχυδρόμων.

Τὸ συμφέρον τῶν οικονομικῶν κύκλων ἄγει τούτους εἰς τὴν παραχάραξιν τῶν εἰδήσεων; Τοῦτο εἶναι μία κοινὴ θέσις εἰς ὅλον τὸν τύπον τῆς ἐποχῆς. Πλειστάκις ὑποστηρίζεται ὅτι ὠρισμένοι ἐκ τῶν δημοσιευομένων εἰδήσεων, ἐξ ἐκείνων αἵτινες λόγῳ τῆς φύσεώς των εἶναι ἐπιδεκτικαὶ νὰ ἀσχῆσουν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν τιμῶν τῶν χρηματιστηρίων, εἶναι ἐπινόημα τῶν ἐχόντων πρὸς τοῦτο συμφέρον καὶ ἀποβλέπουν εἰς τὴν τεχνητὴν αὐξήσιν ἢ πτώσιν τῶν ἀξιῶν ἐπὶ σκοπῷ κερδοσκοπίας¹. Αἱ πληροφορίαι περὶ «fabrications de bourse» εἶναι ἰδιαίτερος συχναὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 1822, ὅποτε ἡ διπλωματικὴ δραστηριότης ὑπῆρξεν ἔντονος καὶ ἐκρίνετο τὸ ζήτημα τῆς εἰρήνης ἢ τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἐν τούτοις πλεῖστα ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων δὲν παρέχουν συγκεκριμένα στοιχεῖα, ἐνῶ ἐξ ἄλλου δὲν δύναται τις νὰ γνωρίζῃ τί ἐκ τῶν δημοσιευομένων γενικῶς ἀνήκει εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὅπως δὴποτε μαρτυρίαι τινὲς, ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς τρόπους ἐνεργείας καὶ τὰς μεθόδους τῶν κερδοσκόπων εἶναι ἐνδιαφέρουσαι καὶ ἀξίζει νὰ σημειωθῶν.

Οὕτως ἀναφέρεται ὅτι «c'est principalement vers les fins de mois, époque des liquidations des marchés à terme, que ce feu roulant de nouvelles controvérsées et de commentaires mensongers acquiert le plus d'intensité»².

Κατ' ἐπανάληψιν ἐπίσης γίνεται λόγος περὶ «spéculations des grands agioteurs et grands joueurs» εἰς βᾶρος τῶν «spéculateurs crédules»

ρώτης: «G. F.» 30 juillet 1821, Londres 26 juillet, σ. 1 α— «Quot.» 7 août 1821, Londres 3 août, σ. 1 α— «C. F.» 27 août 1821, Londres 23 août, σ. 1 α— «Quot.» 31 août 1821, Paris 30 août (πληροφορίαι ἐκ Βιέννης), σ. 3 α-β— «C. F.» 2 sept. 1821, Londres 28 août, σ. 1 α-β— «C. F.» 19 septembre 1821, Londres 15 sept., σ. 1 α— «G. F.» 15 septembre 1821, Vienne 3 sept., σ. 1 β.

Πάντως τὸ θέμα δὲν διευκρινίζεται ἐκ τινων σποραδικῶν πληροφοριῶν τοῦ τύπου. Μόνον εἰδικὴ ἔρευνα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν χρηματιστηρίων καὶ τῶν τραπεζῶν τῆς ἐποχῆς θὰ ἠδύνατο νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς τὴν σχέσιν τῆς κινήσεως τῶν χρηματιστηριακῶν ἀξιῶν πρὸς τὰς μεταδιδόμενας εἰδήσεις.

1. Ὅρα τὰ γραφόμενα, λίαν χαρακτηριστικά, εἰς «C. F.» 30 mai 1822, Paris 29 mai, σ. 2 α-3 α.

2. Ἐνθ' ἂν. Ἀκολούθως μνημονεύονται εἰς τὸ ἄρθρον εἰδήσεις τινὲς πρὸς στήριξιν τῆς τοιαύτης θέσεως.

καὶ τῶν «capitalistes de bonne foi» καὶ σημειοῦται ὅτι οἱ πρῶτοι διὰ τῶν ταχυδρόμων, τοὺς ὁποίους διαθέτουν, διασπείρουν εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξυπηρετοῦν ἐκάστοτε τὰς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν¹.

Εἰς τὸ παιγνίδι τοῦ χρηματιστηρίου φέρεται ὡς ἀναμειγμένος καὶ ὁ τύπος. «On a vu», σημειοῖ ὁ «Courrier Français», «des journaux officiels des divers pays seconder complaisamment ce mensonge et prêter tout le poids de leur autorité à des nouvelles imaginées uniquement pour amener un mouvement dans les fonds publics»². Ἡ «Gazette de France» ἐξ ἄλλου ἀποδίδει εἰς τὰς φιλελευθέρους ἐφημερίδας ὅτι «(elles) se sont prêtées, avec un zèle remarquable, à toutes les mystifications et à tous les pièges que les spéculateurs ont tendus à la crédulité publique. Ainsi ont-elles merveilleusement secondé la ruine des petits joueurs niais et timides qui leur sont tombés sous la main...»³.

Πλέον συγκεκριμένη εἶναι ἡ πληροφορία, καθ' ἣν «des métalliques et les actions de banques» εἶχον σημειώσει τὴν 10ην Ἀπριλίου 1822 σοβαρὰν πτώσιν συνεπείᾳ εἰδήσεων περὶ τῶν γεγονότων τῆς Τουρκίας, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν «Gazette universelle d'Augsbourg», κατόπιν δὲ τούτου ὁ «Observateur autrichien» διέκοψε τὴν ἀπὸ μακροῦ τηρουμένην ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς σιωπὴν τοῦ δημοσιεύσας ἄρθρον διαψεύδον τὰς ἐν λόγῳ εἰδήσεις. Τὸ ἄρθρον ἔσχε πρᾶγματι τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα, καθ' ὅσον ἐπετεύχθη, προσκαίρως τοῦλάχιστον, ἢ ὑψώσις τῶν χρεωγράφων⁴. Εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ «Observateur autrichien», ὅπως εὐνόησῃ τὰς κερδοσκοπίας τοῦ χρηματιστηρίου, ἀποδίδει ὡσαύτως ὁ «Constitutionnel» εἰδήσεις του περὶ ἑλληνικῶν ἡττῶν ἐστερημένας βάσεως⁵.

Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν κερδοσκοπίαν τοῦ χρηματιστηρίου πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως συνεχισθῇ ἡ πτώσις τῶν ἀξιῶν ἀποδίδει ὁ «Journal des Débats» πληροφορίας μεταδοθείσας κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1822 περὶ τῆς τύχης τοῦ Χουρσίτ πασᾶ (καθ' ἃς οὗτος εἴτε ἠύτοκτόνησε διὰ δηλητηρίου εἴτε προσεχώρησεν εἰς τοὺς Ἑλληνας⁶.)

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐφημερὶς αὕτη κατηγορεῖται ὑπὸ τῆς «Gazette

1. Ὅρα σχετικῶς: «C. F.» 21 avril 1822, Paris 20 avril, σ. 3 β καὶ «G. F.» 21 nov. 1822, Paris 20 nov., σ. 2 α. Πβλ. ἐπίσης: «C. F.» 30 mai, Paris 29 mai, σ. 2 α.

2. «C. F.» 30 mai 1822, Paris 29 mai, σ. 2 α-3 α.

3. «G. F.» 21 novembre 1822, Paris 20 nov., σ. 2 α.

4. «J. C.» 23 avril 1822, Vienne 12 avril, σ. 1 α.

5. «Con.» 27 août 1822, Augsbourg, 21 août, σ. 1 α.

6. «J. D.» 8 juillet 1822, Semlin 18 juin, ὑποσημ. (N. du R.), σ. 2 α.

d'État» τοῦ Βερολίνου ὅτι ἐδημοσίευσε ψευδῆ ἀπόσπασμα ὑποτιθεμένης διακοινώσεως τοῦ reis-effendi πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπεσταλμένους τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας, δι' ἧς ἐγνωρίζετο ἀπόφασις τοῦ διβανίου περὶ μὴ ἐκκενώσεως τῶν παραδουναβειῶν ἡγεμονιῶν ἐκ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων. Ἡ διακοινώσις αὕτη φέρεται ὡς ἐφευρεθεῖσα παρὰ τινος ἐμπορικοῦ οἴκου μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν «de faire abaisser pendant quelques jours le cours des effets publics, d'en acheter dans l'intervalle, et de profiter ensuite de la nouvelle hausse qui ne pouvait manquer d'arriver»¹.

Ὡς πρὸς τοὺς τόπους χαλκεύσεως εἰδήσεων πρὸς κερδοσκοπίαν δὲν γίνεται ἰδιαιτέρος λόγος, ἐκ τῶν καθόλου πληροφοριῶν πάντως δύναται νὰ συναχθῇ ὅτι θεωροῦνται ὡς τοιοῦτοι τὰ μεγάλα χρηματιστηριακὰ κέντρα. Εἰδικῶς ἡ ἀγγλικὴ ἐφημερὶς «New-Times» ἀναφέρει ὅτι εἰς Παρισίους ὑπάρχει κέντρον «κατασκευῆς» εἰδήσεων «dont les auteurs ont pour but d'agir sur les rentes publiques» καὶ προστίθεται ὅτι αἱ φῆμαι περὶ πολέμου «qui ont eu une influence si fatale sur nos fonds venaient tous de Paris»².

Αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες, τέλος, σχολιάζουσι ἐνίοτε τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἔχουσι αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν γεγονότων τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν πράξεων εἰς Γαλλίαν. Ταύτην ἡ «Quotidienne» θεωρεῖ ἀντίθετον πρὸς τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ ἐξηγεῖ ὅτι προκαλεῖ τὴν ἐκπληξίν ὅτι γεγονότα συντελεσθέντα ἤδη ἢ εἰσέτι ἀμφίβολα χρησιμεύουσι ὡς πρόφασις καὶ ὡς κίνητρον διὰ τὴν ὑψώσιν καὶ τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν. Προσθέτει δὲ ὅτι οἱ ἐν Παρισίοις χρηματισταὶ καὶ ἔμποροι δὲν ἔχουσι οὔτε χρεώγραφα οὔτε ἐμπορεύματα εἰς Ἀνατολήν καὶ συνεπῶς ὀφείλει νὰ τοὺς εἶναι ἀδιάφορος ἢ ἐκβασίς τοῦ πολέμου. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ συσχετισμὸς τῶν γεγονότων τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ χρηματιστήριον ὀφείλεται εἰς τὴν καθημερινὴν ἀνάγκην τῶν «παικτῶν» νὰ δημιουργοῦν ἀδιακόπως «de nouvelles chances pour leurs calculs». Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου, δὲν

1. Ὅρα «Quot.», «G. F.» καὶ «J. D.» 26 avril 1822, Berlin 16 avril. Ὁ «J. D.» παραθέτει ἐπὶ πλέον ἀπάντησιν εἰς τὸ δημοσίευμα τῆς πρωσσικῆς ἐφημερίδος, ὅπου ἐξηγεῖ ὅτι καὶ ἄλλαι ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κείμενον καὶ ὅτι τὰ χρεώγραφα τῆς Βιέννης εἶχον ἤδη ὑψωθῆ ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης.

2. «Quot.» 7 août 1821, Londres 3 août, σ. 1 α. Ἡ βεβαίως πάντως αὕτη τῆς ἀγγλικῆς ἐφημερίδος δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀναποδείκτως ἀποδεκτὴ, καθ' ὅσον αἱ ψευδεῖς ἔστω εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐφθάνον εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρωτεύουσάν κατ' ἀνάγκην ἐκ Παρισίων (δι' ὧν διέρχεται ἡ συνήθης ἡπειρωτικὴ ὁδὸς πρὸς Λονδῖνον) εἶναι δυνατὸν νὰ προήρχοντο ἐξ ἄλλων κέντρων, ὅπου ἐνδεχομένως εἶχον χαλκευθῆ, καὶ ἀπλῶς νὰ ἀναμετεδίδοντο ἐκ Παρισίων.

ἀμφισβητεῖ ἢ ἐφημερίς τὴν σοβαρότητά του, ἀλλ' ἐπιλέγει ὅτι καὶ οὗτος οὐδεμίαν ἐπίδρασιν δύνανται νὰ ἔχῃ εἰς τὸ γαλλικὸν ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, οὐδὲ ἐνδιαφέρει τὸ γαλλικὸν κοινόν¹.

Τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπὶ τοῦ θέματος εἶναι καὶ ὁ «Journal des Débats». «Quant à la guerre d'Orient», γράφει, «elle ne pourrait inquiéter que l'Autriche»².

III. Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑΣ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

Αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες εὐρισκόμεναι ἐνώπιον ἐνὸς πλήθους πηγῶν, διαφόρων κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὰς πολιτικὰς τάσεις, καὶ ἐνώπιον ἐνὸς πλήθους εἰδήσεων, συχνάκις ἀντιφατικῶν, ὑποχρεοῦνται νὰ λάβουν ὠρισμένην θέσιν ἐναντι τῶν πηγῶν τῶν καὶ νὰ ἀσκήσουν ἐπιλογὴν καὶ κριτικὴν ἐπὶ τῶν προσφερομένων πρὸς καταχώρισιν εἰδήσεων.

Κατ' ἀρχὴν ὅλαι αἱ ἐφημερίδες δημοσιεύουσαι τὰς εἰδήσεις τῶν ἐπιθυμοῦν νὰ ἐμφανίζονται ὡς καταβάλλουσαι ἰδιαιτέρας προσπαθείας πρὸς ἀκριβῆ ἐνημέρωσίν τῶν καὶ πρὸς ἀμερόληπτον παρουσίασιν τῶν πραγμάτων πέρα παντὸς πολιτικοῦ ὑπολογισμοῦ.

Ἰδιαιτέρως τονίζει τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν πληροφοριῶν τοῦ ὁ «Drapeau Blanc», ὅστις ἐξηγεῖ ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἔχῃ αὐθεντικὰς εἰδήσεις ἀπ' εὐθείας ἐξ Ἑλλάδος δυνάμει συμφωνίας τοῦ πρὸς διακεκριμένον πρόσωπον διχόμενον εἰς Ἀνατολήν. Περαιτέρω λέγει ὅτι δύνανται νὰ ἀποκαλῆται «de Courrier officiel de l'Orient» καὶ σημειοῖ ὅτι πολλαὶ ἐφημερίδες ὄχι μόνον γαλλικαί, ἀλλὰ καὶ ἰταλικαί, γερμανικαί, ἀγγλικαί, ὡς καὶ ἄλλων χωρῶν, ἀντέγραψαν ἄνευ μεταβολῶν τὰς εἰδήσεις τοῦ³. Ἐπανερχόμενος ὀλίγον βραδύτερον ἐπὶ τοῦ θέματος δηλοῖ ὅτι αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας παρέχει ἐξ Ἑλλάδος διαφέρουν τῶν δημοσιευομένων εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἐφημερίδας καὶ προσθέτει : «nous les tenons d'une source authentique et à ce titre nous affirmons qu'elles méritent la confiance des lecteurs de tous les pays, quelle que soit leur opinion»⁴.

1. «Quot.» 26 avril 1822, Paris 25 avril, σ. 2 β.

2. «J. D.» 19 décembre 1822, Paris 18 déc., σ. 1 α-β.

3. «Dr. Bl.» 18 octobre 1821, Affaires de la Grèce, σ. 3 α.

4. «Dr. Bl.» 8 décembre 1821, Affaires de la Grèce, σ. 3 α. Ἐν τούτοις δὲν δύνανται νὰ λεχθῆ γενικῶς ὅτι αἱ πληροφορίαι τοῦ «Dr. Bl.» διαφέρουν ἐκείνων τῶν ἄλλων ἐφημερίδων, καθ' ὅσον καὶ οὗτος δημοσιεύει συνήθως τὰς τρεχούσας καὶ κοινῶς μεταδιδόμενας εἰδήσεις. Πάντως πιθανῶς ἡ ἐφημερίς νὰ θεωρῆ ὡς ἀποκλειστικὰς εἰδήσεις τῆς ὕσας παραθέτει συχνάκις ὑπὸ τὴν ἑνδειξὴν «Corfou» ἢ «Zante»

Ἐξ ἄλλου ὁ «*Courrier français*» τονίζει μὲ τὴν σειρὰν τοῦ ὅτι καταβάλλει προσπάθειάς νὰ φέρῃ εἰς γνῶσιν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ ὅλας τὰς εἰδήσεις τῆς Ἀνατολῆς, ὡθὼν τὴν λεπτολογίαν τοῦ μέχρι τοῦ σημείου νὰ παρέχῃ περιλήψεις τῶν ἄρθρων τοῦ «*Observateur autrichien*» καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ ἀνοησία τοῦ περιεχομένου των φαίνεται νὰ τὸν ἀπαλλάσῃ τῆς τοιαύτης ὑποχρέωσης¹.

᾽Ωσαύτως ὁ «*Journal des Débats*» σημειοῖ εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ παράσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ ἀντικειμενικὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς καὶ δηλοῖ ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν καταχωρίζει ὅλας τὰς εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι παρέχουν ἓνα βαθμὸν σοβαρότητος, ὁ ὁποῖος νὰ καθιστᾷ αὐτὰς ἀξίας προσοχῆς, ἀφήνει δὲ εἰς τὸ κοινὸν τὴν ἐλευθερίαν νὰ τὰς κρίνῃ².

Ἀναλόγους δηλώσεις ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς ἄλλας ἐφημερίδας.

Πέρα ὅμως τῶν γενικῶν τούτων διαβεβαιώσεων πῶς ἐνεργοῦν αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες;

Κατ' ἀρχὴν φαίνεται ὅτι ἀσκοῦν μίαν ἐπιλογὴν καὶ ἀποκάθαρσιν τῶν εἰδήσεων μὲ κριτήριον τὴν χρονολογίαν τῶν γεγονότων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται. Οὕτως ἀποκλείουν συχνάκις πληροφορίας περὶ γεγονότων παλαιῶν καὶ ἤδη ἄλλοθεν γνωστῶν, ἐφ' ὅσον αὐταὶ δὲν προσφέρουν ἐνδιαφέρον τι στοιχεῖον, ὡς ἀγνώστους χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας. ᾽Ωσαύτως παραλείπουν εἰδήσεις αἵτινες εἶναι πασιφανῶς ὑποπτοὶ καὶ ψευδεῖς καὶ τυχὸν δημοσιεύσεις των θὰ ἐξέθετε τὴν πίστιν τῆς ἐφημερίδος· ἐνίοτε δημοσιεύουν μὲν τοιαύτας εἰδήσεις, ἀλλ' ἐν εἰσαγωγῇ ἐκφράζουν ἐπιφυλάξεις περὶ τῆς ἀξιοπιστίας των, διὰ τοῦ ὁποῖου πιστεύουν ὅτι ἀπαλλάσσονται πάσης εὐθύνης. Μετ' ἐκφράσεως ἐπιφυλάξεων καταχωρίζουν ἐπίσης μερικὰς εἰδήσεις, ὅταν, μολονότι πιθαναί, ἀντίκεινται εἰς τὴν πολιτικὴν γραμμὴν των καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ μειώσουν τὴν ἐξ αὐτῶν ἐντύπωσιν.

Τέλος, εἶναι κυρίως πολιτικὰ τὰ κριτήρια, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων κάμνουν τὴν ἐπιλογὴν τῶν εἰδήσεων των πολλαὶ ἐφημερίδες. Οὕτως αἱ φιλελεύθεραι ἐφημερίδες, ἐνθουσιώδεις ὑπέρμαχοι τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶ-

(«*extrait d'une lettre particulière*»). Αὐταὶ φαίνεται ἄλλως τε ὅτι εἶναι αἱ ἰδιαιτεραὶ ἀνταποκρίσεις τοῦ «*διακεκριμένου προσώπου*» καὶ ἡ «*αὐθεντικὴ πηγὴ*» περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ.

1. «*C. F.*» 14 juillet 1824, Vienne 3 juillet, σ. 1 β ἐν ὑποσημ. (εἰς ἀπάντησιν πρὸς τὸν «*Obs. austr.*»). Ἡ δῆλωσις τῆς ἐφημερίδος φαίνεται γενικῶς ἀκριβής.— Ὅρα ὡσαύτως «*C. F.*» 4 oct. 1821, lettre de Marseille, 26 sept. 1821, σ. 3 α.

2. «*J. D.*» 16 janvier 1822, Vienne 4 janv. (Note du Rédacteur), σ. 1 α— «*J. D.*» 23 avril 1822, Odessa 1er avril (Note du Rédacteur) σ. 1 β— «*J. D.*» 24 mai 1824, Pétersbourg 4 mai (Note du Rédacteur), σ. 4 α.

νος, ἀντλοῦν κατὰ κανόνα τὰς εἰδήσεις των ἐκ τῶν ἑλληνικῶν καὶ φιλελληρικῶν πηγῶν καὶ ἀποφεύγουν συστηματικῶς νὰ παραθέτουν τὰς δυσμενεῖς πρὸς τοὺς Ἕλληνας πληροφορίες. Περισσότερον ἀπόλυτος εἰς τὴν τοιαύτην τακτικὴν φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ «Constitutionnel». Τούναντίον ὁ «Courrier français» εἶναι ὀλιγώτερον ἀποκλειστικὸς καὶ περισσότερο ἀμερόληπτος. Δεικνύων καὶ οὗτος κατ' ἀρχὴν προτίμησιν πρὸς τὰς εὐνοοῦσας τοὺς Ἕλληνας πηγὰς, δὲν ἀποκλείει ἐν τούτοις ἐντελῶς καὶ τὰς ἀντιθέτους, παραθέτων συχνάκις ἄνευ ἐνδοιασμοῦ ἄρθρα τοῦ «Observateur autrichien» καὶ τοῦ «Spectateur oriental». Αἱ δύο ἄλλαι φιλελεύθεραι ἐφημερίδες, ὁ «Journal du Commerce» καὶ ὁ «Pilote» τηροῦν ἐνδιάμεσον γραμμὴν, προσεγγίζουσιν πάντως περισσότερο πρὸς ἐκείνην τοῦ «Courrier français».

Ἐξ ἐναντίου ἡ «Quotidienne» καὶ ἡ «Gazette de France», αἱ ἐφημερίδες αἱ κατ' ἐξοχὴν δυσμενεῖς πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, καταχωρίζουν κατὰ σύστημα τὰς μειωτικὰς διὰ τοὺς Ἕλληνας εἰδήσεις, ὡς τὰς ἀποτυχίας των, τὰς ἐσωτερικὰς διενέξεις των, τὰς διαπραττομένας παρ' αὐτῶν ὁμότητας καὶ τὴν πειρατικὴν των δρᾶσιν. Ἰδιαιτέρως κατὰ τὸ ἔτος 1823, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπῆρξε πλούσιον εἰς στρατιωτικὰ γεγονότα, αἱ στήλαι τῶν ἐφημερίδων τούτων εἶναι πλήρεις ἀπὸ περιγραφὰς περὶ τῆς ἑλληνικῆς πειρατείας καὶ τῆς ἀντιδικίας τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ πλοῖα, ἠντηγμένας βεβαίως ἐξ ἀνελληνικῶν πηγῶν.

Θὰ ἡδύνατο νὰ λεχθῆ ὅτι αἱ πράγματι περισσότερο ἀμερόληπτοι ἐφημερίδες εἰς τὴν παράθεσιν τῶν εἰδήσεων εἶναι αἱ μοναρχικαί, ὅσαι διατίθενται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐμενῶς — ἢ τοῦλάχιστον μὴ σαφῶς ἐχθρικῶς — ἐναντι τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, ἦτοι ὁ «Journal des Débats», ὁ «Drapeau Blanc», ὁ «Étoile», ὁ «Journal des villes et des campagnes», ὁ «Oriflamme» καὶ ὁ «Moniteur universel». Αἱ ἐφημερίδες αὗται ὡς μοναρχικαὶ δὲν ἀποποιοῦνται τὰς δυσμενεῖς περὶ τῶν Ἑλλήνων πληροφορίες, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῶν κέντρων τῶν μοναρχικῶν ἰδεῶν ὡς ἡ Βιέννη καὶ μεταδίδονται διὰ τῶν μοναρχικῶν ἐφημερίδων τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ὡς συμπαθοῦσαι τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα δὲν ἀποστέρουν καὶ τὰς φιλελληνικὰς εἰδήσεις ἔστω προερχομένας ἐκ φιλελευθέρων πηγῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δὲν πρέπει νὰ νομισθῆ ὅτι εἰς τὰς ἐφημερίδας, εἰς τὰς ὁποίας γίνεται ἐπιλογὴ τῶν εἰδήσεων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος τῶν πηγῶν, ἐμφανίζεται εἰς τὸ σύνολον ψευδῆς εἰκὼν τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων. Τοῦτο δὲν συμβαίνει, διότι τὰ ὀπωσδήποτε σπουδαῖα γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὸν πίνακα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, μεταδίδονται ἠἄττον ἢ βράδιον καὶ ἐκ τῶν ἀντικειμένων πολιτι-

κῶς πηγῶν μὲ διαφορὰς μᾶλλον ὡς πρὸς τὸν χρωματισμὸν ἢ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων.

*

Συχνάκις αἱ ἐφημερίδες ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ των νὰ δικαιολογήσουν τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην θέσιν των ἔναντι τῶν διαφόρου προελεύσεως εἰδήσεων προβαίνουν ἀπὸ τῶν στηλῶν των εἰς ἔλεγχον τῆς ἀξιοπιστίας τῶν ποικίλων πηγῶν. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας, ὡς εἶδομεν, παρέχουν περὶ τῆς χαλκεύσεως εἰδήσεων σχετικῶν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν καὶ περὶ τοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον παίζουν ἐπὶ τοῦ θέματος τὰ χρηματιστήρια τῆς Εὐρώπης ἐνέχουν πλὴν τῆς διαπιστώσεως τῶν γεγονότων καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς κριτικῆς καὶ τῆς ἀξιολογήσεως ὠρισμένης κατηγορίας εἰδήσεων. Κυρίως ὅμως εἶναι αἱ ξένοι ἐφημερίδες, αἵτινες ἀποτελοῦν κατ' ἐξοχὴν τὸ ἀντικείμενον κριτικῆς τοῦ γαλλικοῦ τύπου, ἰδιαιτέρως ὁ «Observateur autrichien» καὶ εἶτα ὁ «Spectateur oriental», ἐφ' ὅσον οὗτοι ἀποτελοῦν σπουδαιοτάτας πηγὰς, ἰδίᾳ ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν πληροφοριῶν των, διὰ τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ «Observateur autrichien» εὐρίσκει συχνάκις τὴν εὐκαιρίαν, ἀπαντῶν κυρίως εἰς διατυπωμένους κατ' αὐτοῦ ἐπικρίσεις, νὰ ὑπεραμύνεται τῆς ἀξιοπιστίας τῶν πηγῶν του καὶ τῆς ἀμεροληψίας του¹. Ὁ γαλλικὸς ὅμως τύπος εἶναι διχασμένος ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῆς τακτικῆς του.

Τινὲς ἐκ τῶν μοναρχικῶν ἐφημερίδων διατυπώνουν τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ «Observ. austr.» εἶναι ἡ ἀρίστη πηγὴ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων παρέχων πάντοτε εἰδήσεις ἐξηκριβωμένας καὶ ἀξίας ἐμπιστοσύνης. Αἰτία τούτου εἶναι, ἐξηγεῖται, ὅτι ἡ ἐφημερίς ἐμπνέεται ὑπὸ ὑγιᾶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ γράφει ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς κυβερνήσεως τῆς κατ' ἐξοχὴν φίλης τῆς τάξεως καὶ ἐχούσης ἴσως τὸ ὀλιγώτερον συμφέρον εἰς τὸν ἀγῶνα μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων². Ἐπειτα ὁ ἐπίσημος χαρακτῆρ τοῦ «Obs. austr.» ἐπιτρέπει εἰς αὐτὸν νὰ λαμβάνη τὰς εἰδήσεις του ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐκθέσεων τοῦ αὐστριακοῦ πρεσβευτοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς καὶ ἐκ τῶν αὐστριακῶν προξένων εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἰδιαιτέρως δὲ περὶ τῶν γεγονότων τῆς Μολδοβλαχίας ἐκ τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν τῶν ὁμόρων περιοχῶν³. Βεβαίως δὲν λέγει πάντοτε ὅλα ὅσα γνωρίζει· ἐκεῖνο

1. Πβλ. «J. D.» 2-3 novembre 1822, Vienne 22 octobre (Extrait de l'«Obs. austr.»), σ. 1 α καὶ «G. F.» 3 octobre 1824, Constantinople 26 août (ἐκ τοῦ «Obs. austr.»), σ. 1 β.

2. «J. D.» 21 juillet 1821, Paris 20 juillet, σ. 1 β.

3. Ἐνθ' ἄν. καὶ «Mon.» 19 juillet 1821, Vienne 5 juillet.

ὅμως τὸ ὁποῖον λέγει εἶναι πάντοτε ἀκριβές¹. Ἀπόδειξις περὶ τούτου εἶναι ὅτι οὐδέποτε παρεσύρθη εἰς πλάνας καὶ εἶναι ἡ μόνη ἐφημερίς, ἥτις δὲν κατεχώρισε τὰς χαλκευμένας εἰδήσεις τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν πόλεων. Τοῦναντίον εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ἀπεκάλυπτε τὴν ἀλήθειαν, ὡς συνέβη καὶ μὲ τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας, καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ λοιπαὶ ἐφημερίδες ἦσαν πλήρεις ψευδῶν πληροφοριῶν περὶ νικῶν τοῦ Ὑψηλάντου².

Ὅπως διάφορος εἶναι ἡ γνώμη περὶ τοῦ «*Observateur autrichien*» τῶν φιλελληνικῶν κύκλων καὶ δὴ τῶν φιλελευθέρων. Κατ' αὐτοὺς αἱ εἰδήσεις του εἶναι καθ' ὅλοκληρίαν μεροληπτικαὶ παρέχουσαι ἐσκεμμένως ψευδῆ ὑπὲρ τῶν Τούρκων εἰκόνα τῶν πραγμάτων διὸ πρέπει νὰ γίνωνται πάντοτε δεκταὶ μετὰ μεγάλης ἐπιφυλάξεως. «*En général*», λέγει χαρακτηριστικῶς ὁ «*Constitutionnel*», «*on ne peut lire ce journal qu'avec la plus grande méfiance. Ce n'est pas qu'il ne soit instruit des faits, mais il est évident qu'ils les force à se plier à ses vues*»³. Ainsi presque toujours lorsqu'une nouvelle favorable aux Grecs aura été répandue en Europe, il a soin, en se taisant sur ce qu'il sait bien être vrai, de s'emparer d'un petit avantage isolé des Turcs qu'il raconte avec détails et transforme en une victoire qui doit paraître au premier abord d'autant plus croyable que, par ses relations politiques, il est en état de tout préciser, tandis que les patriotes Grecs, qui n'ont pas encore pu établir d'une manière bien régulière leurs communications européennes, et sont d'ailleurs plus occupés à se battre qu'à écrire, en sont réduits à dire «*Tel jour on a vaincu les Turcs, et en tel lieu, et qu'ils renvoient à un autre moment toutes les circonstances de l'affaire!*»⁴...»⁵.

1. «*G. F.*» 12 sept. 1821, Paris 11 sept., σ. 2 α-β.

2. Ἐνθ' ἀν. (Ὅρα τὰς δύο προηγουμ. ὑποσημ.).

3. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν κοινῶς ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ τῶν φιλελλήνων γνώμην ταύτην, εἰς ἐπιστολὴν ἐκ Βιέννης καταχωρισθεῖσαν εἰς τὸν «*Journal du Commerce*» διατυποῦται ἡ ἄποψις ὅτι αἱ ἀνακρίβειαι τοῦ «*Obs. austr.*» δὲν ὀφείλονται εἰς κακίην του πρόθεσιν. «*...Cette feuille*», λέγεται, «*est d'ailleurs d'assez bonne foi: les nouvelles qu'elle donne sont les rapports officiels de l'internonce. Mais à Constantinople on est si éloigné du théâtre de la guerre, et les nouvelles défavorables à la Sublime Porte y sont tellement défigurées, qu'il est presque impossible de bien juger de l'état des choses...*». («*J. C* » 14 octobre 1822, Vienne 27 sept., lettre particulière, σ. 1 β).

4. Τὰ λεγόμενα νὰ συνδυασθοῦν πρὸς τὴν ἐπιχειρουμένην παρὰ τοῦ γαλλικοῦ τύπου ἐξήγησιν τῶν μεροληπτικῶν εἰδήσεων περὶ Ἑλλάδος. (Βλέπε ὀλίγον ἀνωτέρω εἰς τὸ μέρος «*Αἱ ψευδεῖς εἰδήσεις καὶ ἡ προέλευσίς των*»).

5. «*Con.*» 14 septembre 1824, Affaires de la Grèce (εἰς προλογισμὸν εἰδήσεων), σ. 1α.

Ἦξι μόνον αἱ εἰδήσεις ἀλλὰ καὶ ἡ σιγή τοῦ «Observateur autrichien» παρακολουθεῖται προσεκτικῶς καὶ γίνεται ἀντικείμενον σχολίων παρὰ τοῦ γαλλικοῦ τύπου. Ἡ ἔκφρασις «L'Observateur autrichien garde encore le silence» ἔχει ἀποβῆ τρέχουσα, ἡ δὲ ἄλλη «l'Observateur autrichien a rompu enfin le silence» ἀποτελεῖ τὴν συνήθη εἰσαγωγὴν τῆς ἀναδημοσιεύσεως μετὰ μακρὸν διάστημα νέων εἰδήσεων ἐκ τῆς αὐστριακῆς ἔφημερίδος. Γενικῶς ἡ σιωπὴ του ἐρμηνεύεται πάντοτε ὡς ἔνδειξις εὐνοϊκῆς ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ὁμολογήσῃ, καὶ διὰ τὰς φιλελευθέρους τοῦλάχιστον ἔφημερίδας ἐνέχει τὴν αὐτὴν περίπου σημασίαν ὡς καὶ σαφεῖς μαρτυρίαι περὶ ἑλληνικῶν ἐπιτυχιῶν¹.

Ἐναλόγους συζητήσεις προκαλεῖ καὶ ἡ στάσις τοῦ «Spectateur oriental». Ἡ ἔφημερίς αὕτη κρίνεται συνήθως μετὰ τοῦ «Obs. austr.», ἐφ' ὅσον ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν ὡς ἐκεῖνος πολιτικὴν γραμμὴν περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος καὶ χρησιμεύει μάλιστα ὡς μία τῶν κυρίων πηγῶν του. Βεβαίως ὁ «Spect. orient.» κατὰ τὴν τακτικὴν ὅλων τῶν ἔφημερίδων ἰσχυρίζεται ὅτι σκοπὸς του εἶναι ἡ ἀμερόληπτος παρουσίασις τῶν πραγμάτων καὶ διαβεβαίωσις ὅτι «c'est l'histoire et non le roman de la révolution grecque qu'il a pris l'engagement d'écrire»². Ἐν τούτοις αἱ γαλλικαὶ ἔφημερίδες δὲν φαίνεται γενικῶς νὰ συμπεριζώνται τὴν τοιαύτην δὴλωσίν του. Ἀντιθέτως σχεδὸν ἐν τῷ συνόλω των πιστεύουν ὅτι ὑπηρετεῖ τὴν ὑπόθεσιν τῶν Τούρκων καὶ συχνάκις χρησιμοποιοῦν περὶ αὐτοῦ λίαν καυστικὸς χαρακτηρισμοὺς (ὡς «journal anti-chretien»), ἐκφράζουσαι μάλιστα τὴν ἐντροπὴν των, διότι γράφεται εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Ἡ τακτικὴ του ἀποδίδεται συνήθως εἴτε εἰς τὰ φιλότουρκα αἰσθήματα τοῦ συντάκτου του, εἴτε εἰς τὸν ἐξαναγκασμὸν τῆς τουρκικῆς διοικήσεως (ἡ ἔκφρασις ὅτι γράφεται «sous le poignard», ἢ «sous le cimeterre» τῶν Τούρκων εἶναι λίαν συνήθης), εἴτε τέλος εἰς τοὺς δεσμούς του πρὸς τοὺς Φράγκους ἐμπόρους τῆς Ἀνα-

1. Εἰς τὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς σιωπῆς του ὁ «Obs. austr.» ἀπαντᾷ ὅτι δημοσιεύει εἰδήσεις περὶ Ἑλλάδος δις τοῦ μηνός, καθ' ὅσον ἀνὰ 15 ἡμέρον ἔρχεται ταχυδρομεῖτον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκεῖθεν μόνον δύναται τις νὰ ἀναμὲν ἄσφαλεῖς πληροφορίες περὶ Ἑλλάδος. Ὁρα «C. F.» 2 octobre 1824, Vienne 21 sept., σ. 1 β καὶ «G. F.» 3 octobre 1824, Constantinople 26 août (ὑποσημ. τοῦ «Obs. austr.»), σ. 1 β. Ἐν τούτοις ἀναφέρονται καὶ περίοδοι σιωπῆς του πολὺ μακρότεροι τῶν 15 ἡμερῶν, ἀκόμη καὶ 6 ἑβδομάδων. Πβλ. «J.D.» 23 avril 1822, Vienne 13 avril, σ. 2α.

2. «G. F.» 20 janvier 1824, Constantinople 11 décembre, σ. 1 α. Ἄλλας ἀναλόγους δηλώσεις τοῦ «Spect. orient.» ὄρα εἰς «Et.» 6 juin 1824, Paris 5 juin, σ. 2 β καὶ «Quot.» 27 octobre 1822, Smyrne 15 sept. («Extrait du Spect. orient.»), σ. 1 α.

τολῆς, τῶν ὁποίων διερμηνεύει τὰς ἐχθρικὰς διαθέσεις κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος¹.

Ἐν τούτοις εἷς τινὰς περιπτώσεις ὁ «Spect. orient.» εὐρίσκει μεγαλύτεραν ἐπιείκειαν. Οὕτω σημειοῦται ὅτι οὗτος δυνάμει τῶν στενῶν σχέσεων του πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους προξένους τῆς Σμύρνης καὶ δὴ πρὸς ἐκεῖνον τῆς Γαλλίας ἀντλεῖ πολλὰς τῶν εἰδήσεων του κατ' εὐθεΐαν ἐκ τῆς προξενικῆς ἀλληλογραφίας τῆς προερχομένης ἐκ τῶν διαφόρων σταθμῶν τῆς Ἀνατολῆς². Ὁ «Constitutionnel» μάλιστα παρὰ τὴν πολιτικὴν του θέσιν πιστεύει ὅτι πρέπει νὰ γίνεταί διάκρισις μεταξὺ τῶν «narrations» καὶ τῶν «réflexions» τοῦ «Spect. orient.», θεωρεῖ δὲ τὰς πρώτας ἀμερολήπτους³. Παρατηρεῖται ἀκόμη ἐνίοτε ὅτι ὁ «Spect. orient.» εἶναι ὀλιγώτερον ἐχθρικός ἐναντι τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων ἀπὸ πολλὰς γερμανικὰς ἐφημερίδας καὶ δὴ τὸν «Observateur autrichien». Τοῦτο κρίνεται ὅτι ἔχει μεγαλύτεραν σημασίαν, ἐφ' ὅσον οὗτος εὐρίσκεται ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τῶν Τούρκων, μάλιστα δὲ προβάλλεται ἡ στάσις του ὡς παράδειγμα πρὸς τινὰς ἐφημερίδας τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης⁴.

Οἱ περὶ τοῦ «Spectateur oriental» χαρακτηρισμοὶ ἀναφέρονται καθ' ὅλα καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τι διάστημα κατὰ τὸ 1824 ἐκδοθεῖσαν ἀδελφὴν αὐτοῦ ἔκδοσιν «Smyrnoën».

*

Αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες ἀσκοῦσαι κριτικὴν τῶν εἰδήσεων καὶ τῶν πηγῶν των δὲν φαίνεται νὰ κατευθύνωνται πάντοτε ὑπὸ μόνῃς τῆς ἀγνῆς διαθέσεως πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας. Τοῦτο προδίδεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἔλεγχός των στρέφεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς κατὰ τῶν πολιτικῶν των ἀντιπάλων. Πολλάκις ἐκ τοῦ ὅλου τόνου τῆς κριτικῆς των παρέχεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι ὁ ἔλεγχος τῶν εἰδήσεων ἀποτελεῖ μᾶλλον μέσον ἀγῶνος ἢ τὸν ἀληθῆ ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν των. Ὅπωςδὴποτε,

1. Ὅρα ἐνδεικτικῶς : «Dr. Bl.» 8 novembre 1821, Nouvelles de la Grèce («Extrait d'une lettre de Corfou»), σ. 3 α— «Const.» 4 octobre 1821, Smyrne 25 août, σ. 1 β-2 α— «Const.» 6 novembre, Smyrne 8 sept., σ. 1 α-β.

2. «Et.» 15 janvier 1822, Smyrne 26 novembre, σ. 1 α καὶ «Et.» 6 juin 1824, Paris 5 juin, σ. 2 β (ὑπόσημ.).

3. «Const.» 24 novembre 1821, Affaires de la Grèce, σ. 1 α. Δὲν φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ «Const.» διετήρησε καὶ εἰς τὸ μέλλον αὐτὴν τὴν γνώμην.

4. Ὅρα «Et.» 15 janvier 1822, Smyrne 26 novembre, σ. 1 α— «Const.» 15 juillet 1822, Francfort 9 juillet, σ. 3 α— «J. D.» 8 septembre 1822, Francfort 3 sept. (ὑποσημείωσις μὲ σκόλια τοῦ «J. D.»), σ. 1 α— «C. F.» 9 août 1822, Constantinople 17 juillet, σ. 1 β. Πρέπει νὰ σημειωθῇ πάντως ὅτι αἱ τοιαῦται ἐπιεικεῖς ἐκφράσεις κατὰ τοῦ «Spect. orient.» εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον συνήθεις τῶν σφοδρῶν κατηγοριῶν περὶ τῆς μεροληπτικῆς φιλοτούρκου καὶ ἀνθελληνικῆς πολιτικῆς του.

ὁσάκις ἡ κριτικὴ στρέφεται εἰδικῶς κατ' ἄλλης ἐφημερίδος, ἐπακολουθεῖ συνήθως ἀπάντησις ταύτης, εἰς ἣν ἔπεται ἀνταπάντησις τῆς πρώτης κ.ο.κ., μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐκτροπὴν τῆς συζητήσεως εἰς μακρὰς ἀντεγκλήσεις καὶ ἀμοιβαίαν πολεμικὴν. Ὑπάρχει μία ὠρισμένη διαδικασία εἰς τὰς τοιαύτας ἐκδηλώσεις. Ἡ πρώτη ἐφημερίς πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀνακριβείας ὠρισμένης εἰδήσεως δημοσιευομένης εἰς τὴν ἀντίπαλον ἐφημερίδα ἀνατρέχει εἰς ἄλλας εἰδήσεις ἢ μαρτυρίας, τὰς ὁποίας καταλλήλως συνδυάζει. Ἡ θιγομένη ἐκ τῆς κριτικῆς ἐφημερίδος ἀπαντῶσα ὑπεραμύνεται τῆς ἀκριβείας τῶν πληροφοριῶν της, προσάγει ἄλλα στοιχεῖα πρὸς ὑπεράσπισίν της καὶ κατηγορεῖ μὲ τὴν σειρὰν της τὴν πρώτην ἐφημερίδα δι' ἄλλας ἀνακριβεῖς εἰδήσεις, χρησιμοποιοῦσα εἰς τὸν ἔλεγχόν της τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ἡ πρώτη μέσα καὶ τὴν αὐτὴν τακτικὴν.

Αἱ ἀμοιβαῖαι αὗται διαμφισβητήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις παρατηροῦνται εἴτε μεταξὺ γαλλικῶν εἴτε μεταξὺ ξένων ἐφημερίδων εἴτε ἀκόμη μεταξὺ γαλλικῶν ἐφημερίδων ἀφ' ἑνὸς καὶ ξένων ἀφ' ἑτέρου. Εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, ὁσάκις ἡ πολεμικὴ ἐκτείνεται πέραν τῶν ὁρίων τῆς Γαλλίας, πρωτεύοντα ρόλον παίζει ὁ «Observateur autrichien» εἴτε κατηγορῶν διαφόρους φιλελευθέρας ἐφημερίδας τῆς Εὐρώπης διὰ μετάδοσιν ψευδῶν εἰδήσεων εἴτε ἀποκρούων ἀναλόγους κατηγορίας διατυπουμένας παρὰ τούτων κατ' αὐτοῦ. Ἰδιαίτερος συνήθεις καὶ ὀξεῖς εἶναι οἱ διαξιφισμοὶ μεταξὺ τοῦ «Observateur autrichien» καὶ τῆς «Gazette universelle d'Augsbourg». Αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες παρέχουν συνήθως διεξοδικὰς πληροφορίας περὶ τῶν διενέξεων τούτων τοῦ ξένου τύπου, καταχωρίζουσαι καὶ ἀποσπάσματα τῶν σχετικῶν ἄρθρων τῶν, ἔστω καὶ ἐὰν αὗται δὲν εἶναι ἀναμειγμένα εἰς τὴν διαμάχην.

Ἐνίοτε ὁ γαλλικὸς τύπος ἐν τῷ συνόλῳ του γίνεται ἀντικείμενον ἐπιθέσεων διὰ τὰς περὶ Ἑλλάδος πληροφορίας του παρὰ τινῶν ξένων ἐφημερίδων. Οὕτως ὁ ἀγγλικὸς «Morning Chronicle» χαρακτηρίζει τὰς εἰδήσεις τὰς προερχομένας ἐκ Παρισίων ἐστερημένας πάσης βάσεως¹. Ἀναπτύσσων περαιτέρω τὴν ἄποψιν ταύτην ὁ «Obs. autr.» ὑποστηρίζει ὅτι «αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες ὅλων τῶν κομμάτων εἶναι πολὺ κακῶς πληροφορημένοι περὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Τουρκίας² — παρατήρησις ἣτις προεκάλεσε τὴν ἐμφαντικὴν ἀπάντησιν τοῦ «Étoile»

1. Πβλ. «J. D.» 18 septembre 1821, Londres 14 sept., σ. 2 α. Εἰς ταῦτα ὁ «J. D.» ἀπαντᾷ ὅτι «si le Morning - Chronicle possédait seulement la plus petite dose de bonne foi et d'honnêteté il ne serait pas permis d'envelopper tous les journaux français dans la condamnation que les seules feuilles libérales ont méritée».

2. «Quot.» 18 octobre 1823, Constantinople 10 sept. («extrait de l'«Obs. autr.»), σ. 1 α.

ὅτι «des journaux français de tous les partis n'ont qu'une très médiocre confiance dans les nouvelles turques de l'«Obs. austr.», parce qu'ils croient y discerner une grande partialité contre les Grecs»¹.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς διενέξεις μεταξὺ τῶν γαλλικῶν ἐφημερίδων περὶ τοῦ θέματος τῶν εἰδήσεων, αὗται παρατηροῦνται μεταξὺ ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν δυσμενῶν ἔναντι τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος διακειμένων «Quotidienne» καὶ «Gazette de France», ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν φιλελευθέρων, ἰδιαιτέρως τοῦ «Constitutionnel» καὶ τοῦ «Courrier français», καὶ τῶν φιλελληνικῶν μοναρχικῶν, κυρίως τοῦ «Drapeau Blanc» καὶ τοῦ «Étoile». Λί πρῶται ἀμφισβητοῦν πολλάκις τὰς δημοσιευόμενας εἰς τὰς δευτέρας εἰδήσεις περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιτυχιῶν τῶν τουρκικῶν ἡττῶν καὶ τῶν τουρκικῶν βιαιοτήτων, αὗται δὲ ἀσκοῦν κριτικὴν καὶ ἀνασκευάζουν τὰς εὐνοϊκὰς πρὸς τοὺς Τούρκους πληροφορίας ἐκείνων.

Εἰδικώτερον τὴν πολεμικὴν μεταξὺ τῶν ἐφημερίδων μὲ τὰς ἀμοιβαίας κατηγορίας περὶ ψευδῶν καὶ παραποιήσεων τροφοδοτεῖ ἡ σύγχυσις ἢ παρατηρούμενη κατὰ τὴν μετάδοσιν τῶν σπουδαίων γεγονότων τοῦ θέρους τοῦ 1822 καὶ 1824². Ὡσαύτως σοβαρὰς ἀμφισβητήσεις καὶ ἀντεγλήσεις προεκάλεσεν ἡ δημοσίευσίς κειμένων διπλωματικοῦ χαρακτῆρος ὡς ἡ διακοίνωσις τῆς Πύλης τῆς 28 Φεβρουαρίου 1822 πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν³ καὶ ἡ πλαστὴ διακήρυξις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸν «Constitutionnel»⁴.

1. «Et.» 17 octobre 1823, Vienne 7 oct. («Note du Rédacteur»), σ. 1 β. Παλαιότερον ὡσαύτως ὑπῆρξεν ἀντιδικία μεταξὺ τοῦ «Obs. austr.» καὶ τοῦ «J. D.» ἐξ ἀφορμῆς χαρακτηρισμοῦ τοῦ πρώτου ὅτι εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον ἐπικρατεῖ ἀναρχία, τὸν ὁποῖον ἀποκρούει διαρρήθην ὁ δεύτερος. Πβλ. «J. D.» 3 août 1822, Vienne 14 juillet, ὅπου τὸ κείμενον τοῦ «Obs. austr.» καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ «J. D.» εἰς 4 ὑποσημειώσεις, σ. 1 α-β.

2. Εἰδικῶς περὶ τοῦ θέματος τῆς τύχης τῶν Ψαρῶν ὁ «Obs. austr.» παρατηρεῖ ὅτι «une masse de mensonges qu'aucun événement de notre temps n'en a produit des pareils ont été mis en circulation sur la prise et la reprise d'Ipsara. Les articles nombreux contenus dans les feuilles publiques sont de simples fictions et portent l'empreinte manifeste de la confusion calculée des événements et de leurs indications de temps et de lieux». «Quot.» καὶ «G. F.» 15 septembre 1824, σ. 4 α.

3. Ὅρα «Quot.», «G. F.» καὶ «J. D.» 26 avril 1822 ὑπὸ στήλην: Berlin 16 avril. Ἐπίσης τὴν συνέχισιν τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος μεταξὺ τῆς «Gazette d'État» τοῦ Βερολίνου καὶ τοῦ «Journal des Débats» εἰς «J. D.» 25 mai 1822, Berlin 16 mai (τὸ κείμενον καὶ ἡ ὑπόσημ. 1) σ. 2 α-β.

4. Μολοντί ἡ δημοσιεύσασα τὸ κείμενον ἐφημερίς σαφῶς ἐδήλωσεν ὅτι οὐδαμῶς ἐγγυᾶται τὴν ἀuthenticότητά του, ἐν τούτοις ἐδέχθη σφοδρὰς ἐπιθέσεις ἐκ μέρους τῶν μοναρχικῶν ἐφημερίδων. Ὅρα σχετικῶς: «Const.» 1er juin, Paris 31 mai

Κατὰ τὴν πολεμικὴν καὶ τὰς ἀμοιβαίας καταγγελίας τῶν διαφόρων ἐφημερίδων κατὰ τῶν ἀντιπάλων των δὲν δηλοῦται πάντοτε σαφῶς, ἀν ἀποδίδεται εὐθὺν μόνον διὰ τὴν ἀνεξέλεγκτον καταχώρισιν ψευδῶν εἰδήσεων ἢ — ἔτι βαρύτερον — διὰ τὴν ἐπιπόνησιν καὶ τὴν κατασκευὴν των. Ἡ τοιαύτη διευκρίνησις γίνεται πολὺ σπανίως καὶ κυρίως παρὰ τοῦ «Journal des Débats». Οὗτος ἄλλοτε χαρακτηρίζει τὰς φιλελευθέρως ἐφημερίδας «assez éhontés pour donner comme des faits ce qu'ils savent parfaitement n'être que bavardage et mensonge»¹, ἄλλοτε δὲ τὰς θεωρεῖ ὡς ὑπευθύνους τῆς κατασκευῆς τῶν εἰδήσεων των ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αὐταὶ εἶναι («dans le même sens»²). Τὴν αὐτὴν κατηγορίαν προσάπτει γενικώτερον εἰς ἐκείνας τὰς ἐφημερίδας, αἵτινες δημοσιεύουν καθημερινῶς εἰδήσεις ὡς προερχομένας ἐκ πόλεων τινων, ἐνῶ εἶναι γνωστόν ὅτι δὲν ἔρχεται ἐκεῖθεν ταχυδρομεῖον καθημερινῶς. Καὶ ἐξηγεῖ : Quand certain journal dit «nos nouvelles d'aujourd'hui confirment complètement nos raisonnements d'hier» les hommes instruits doivent traduire ces mots ainsi: «Nous avons fait de mauvais raisonnements hier, et pour les appuyer, nous alléguons aujourd'hui un fait imaginaire»³.

Ἐν τούτοις οἱ συλλογισμοὶ οὗτοι δὲν ἀποδεικνύουν ὅτι αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες πραγματοποιοῦν αἱ ἴδιαι τὴν παραποίησην τῶν εἰδήσεων τὰς ὁποίας δημοσιεύουν. Θὰ ἐχρειάζοντο πρὸς τοῦτο περισσότερο συγκεκριμένα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα οὐδαμῶθεν παρέχονται καὶ τὰ ὁποῖα, ἐὰν ὑπῆρχον, δὲν θὰ παρημελοῦντο παρ' οὐδεμιᾶς πλευρᾶς κατὰ τὴν σφοδρότητα τῶν πολιτικῶν των ἀγώνων. Εἶναι συνεπῶς δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ἄνευ ἐπαρκῶν ἀποδείξεων ὅτι εἰδήσεις δημοσιεύμεναι μὲ συγκεκριμένας ἐνδείξεις τόπου, χρόνου, ἐνίοτε καὶ τρόπου προελεύσεως, καταχωριζόμεναι συνήθως μάλιστα εἰς περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὄργανα

(ἡ δημοσίευσίς τοῦ κειμένου), σ. 2 α-β— «Const.» 2 juin, Paris 1er juin, σ. 2 α-β— «J. D.» 2 juin, Paris 1er juin, σ. 2 β-3 α— «G. F.» 2 juin 1822, Paris 1er juin, σ. 2 α-β. (Ἡ ἐφημερίς ὑποστηρίζει ὅτι ἡ δημοσίευσίς τοῦ κειμένου ἀπέβλεπεν εἰς τὸν ἐπηρεασμὸν τοῦ χρηματιστηρίου)— «Const.» 3 juin 1822, Paris 2 juin, σ. 1 β. (Ἄπαντ' εἰς τὰς κατηγορίας καὶ ὑποστηρίζει εὐγλώττως τὴν ἔλλειψιν πάσης εὐθύνης ἕστω καὶ εἰς περίπτωσιν πλαστότητος τοῦ κειμένου).

1. «J. D.» 29 juillet 1821, Paris 28 juillet, σ. 2 α.

2. «J. D.» 5 juillet 1821, Paris 4 juillet, σ. 2 α. Ὁφείλει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ πολεμικὴ τὴν ὁποίαν ἀσκει ὁ «J. D.» κατὰ τῶν φιλελευθέρων ἐφημερίδων ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος τοποθετεῖται κατὰ τὸ πρῶτον διάστημα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁπότε οὗτος τηρεῖ ἐπιφυλακτικὴν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐχθρικὴν στάσιν ἔναντι αὐτῆς. (Ἀργότερον ἡ ἐφημερίς καθίσταται ἐν ἐκ τῶν κυριωτέρων ὀργάνων τῆς φιλελληνικῆς κινήσεως ἐν Γαλλίᾳ.).

3. «J. D.» 1er juin 1822, Paris 31 mai, σ. 2 α.

τοῦ τύπου ἀποτελοῦν κατασκευάσματα γαλλικῶν ἐφημερίδων. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἡ εὐθύνη ἐνίων ἐφημερίδων — ἐκείνων αἵτινες ὑποστηρίζουν τὰς ἀκραίας θέσεις ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος — συνίσταται ὄχι τόσον εἰς τὴν «κατασκευὴν» ὅσον εἰς τὴν μεροληπτικὴν ἐπιλογὴν καὶ ἑξαρσιν εἰδήσεων, αἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐξυπηρετοῦν τὰς ἐκπεφρασμένας θέσεις των.

Université de Montréal

ΙΩΑΝ. Δ. ΔΗΜΑΚΗΣ